

UMJETNIK I SCENA
(TON I VIDEO)

UMJETNIK I SCENA (ton i video)

Kako bi se sagledalo mišljenje umjetnika i kustosa koji žive i djeluju u Splitu i bližem okruženju, o dvije temeljne problematike vezane za njihov rad i njegovu vidljivost u široj društvenoj sferi kao i načinima zajedničkih i sinergijskih djelovanja, intervjuiran je velik broj njih te zatražen osvrt i njihova neposredna opservacija:

— što mislite o suvremenoj umjetničkoj sceni u Splitu, kako se artikulira, kakva su strujanja i usmjerenja prisutna na njoj, uočavate li određene polarizacije i je li uopće moguće tako pristupiti situaciji i sagledavati je na taj način, je li moguće promatrati termin „scena“ kao monolitan, postoji li takvo što kao umjetnička scena u Splitu...?

— kako percipirate poziciju umjetnika u društvu danas, je li umjetnik može biti agent promjena, kakva je moć umjetnosti koju producira...?

Izjave su uzete od umjetnika i kustosa tijekom priprema za 39. splitski salon i čine nedjeljivi dio sa videozapisima objedinjenima u dokumentarnom filmu. Prilikom transkripcije, a poradi zahtjeva pisanog medija, napravljene su određene sintaktičke i gramatičke prilagodbe odnosno kraćenja izvornih tonkih snimaka. Svi tonki snimci nalaze se u arhivu HULU-a.

Snimanja su realizirana u restoranu Spalatin, atriju i sjevernoj prizemnoj dvorani Galerije umjetnina, prostorima HULU-a i atelijerima nekih umjetnika.

JOZO ANDRIĆ,
samostalni umjetnik

—

Mislim da Grad nastoji svim silama odmoći kulturi i da se likovna scena guši. Ona ne napreduje. Prije bi od ljudi koji su uspjeli dobiti izložbu preko natječaja njihova djela otkupio Grad, no to danas nije slučaj. (...) Što se tiče privilegiranih, njih apsolutno ima i to je veliki problem. Nekima je dovoljno dignuti prst i imat će prostor u medijima i mjesta za izlaganje.

—

Umjetnici su uvijek posebni. Dar je uvjet za nešto napraviti, ali ako se ne radi... Imam djecu i unučad i njih poučavam da rade i onda kad im se ništa ne radi. Kad počnem raditi prstima, sve se otvara... Inače nema ništa.

ZORAN ALAJBEG,
profesionalni fotograf

—

Igrom prilika svojim sam radom bio jako vezan uz splitsku likovnu scenu. Bio sam uključen u rad Galerije umjetnina, Galerije Meštrović i sličnih institucija, i to sam doživljavao kao privilegij. Mislim da je scena u gradu jako bogata. Splitsku scenu gledam kroz paralelu splitskog škvera. Osamdesetih i do početka devedesetih godina navozi su bili puni i produktivni, baš kao i ondašnji atelijeri. Veličanstveno je bilo posjetiti te atelijere u kojima se radilo, a danas su oni poluprazni i doimaju se više kao neka skladišta...

—

O umjetnosti mi je teško govoriti. Živim za nju i nelagodno mi je govoriti o njoj. Negdje sam pročitao jednu misao koja glasi da se o velikoj umjetnosti govori malo, a o maloj puno.

JASMINKA BABIĆ,
viša kustosica zaposlena u
Galeriji umjetnina

—

Mene zanima kako vi uopće shvaćate taj pojam o kojem razgovaramo? O

sceni kao nečem što je vidljivo? O kojim segmentima...? Mislim da se scena može promatrati s puno različitih aspekata. Ja je gledam kao izrazito raznoliku. Ima dosta ljudi koji rade, i umjetnika i kustosa. Isto tako mislim da je vidljivost scene koju mi tako vidimo upitna jer je pitanje koliko je ona vidljiva prema vani. To je najveći problem.

—

Pitanje o umjetniku i umjetnosti koji mijenjaju svijet je utopističko. Koliko danas bilo što može promijeniti svijet, to je pitanje. Ali to je u redu jer je umjetnost jedna od rijetkih stvari u svijetu koje danas sebi mogu dozvoliti utopiju i ideale. Koliko može promijeniti svijet? Može promijeniti neka stajališta, gledišta, može se potruditi osobito danas kad govorimo o društveno angažiranoj umjetnosti. E sad, konačni rezultati? Ne znam što se očekuje... Neke velike promjene kroz umjetnost... Mislim da je bitno ako se utječe bar na nekoga da se počne preispitivati, to je u redu. Ali tu se možemo vratiti na onaj početak razgovora o tome koliko smo mi vidljivi. To je nekako krucijalni problem. Problem je u tome što se svi mi na kraju zavrtime u jednoj priči koja postaje samo nama bitna, a prema van kao da nekakav autizam se stvara, zaboravi se jasna poruka koja ide iz nečega.

ANDRO BANOVAC,
likovni umjetnik, grafičar, ponosni
član udruge Kvart

—

Moj nekakav dojam je da se sve ovdje vrti oko Akademije, stvoren je oko nje nekakav krug. Outsajder se teško može probiti u nekakav galerijski i medijski prostor izvan toga kruga. To je neki moj dojam i kritika situacije.

—

Bilo bi dobro kad bi umjetnost bila bitnija za opstanak društva, međutim kultura je ta koja je nekako sporedna djelatnost u društvu, ovisi o financiranju

Ministarstva, gradova, županija i sama nije dostatna da sebe financira. Tako je i u drugim državama. Moja uloga tu? Ja sam outsajder. Sudjelujem na javnim natječajima; gdje prođem, tu izlažem, gdje ne prođem, tu me nema... (...) Kustosi određuju likovnu scenu u Hrvatskoj. Ono što kustosi zacrtaju i koje umjetnike preferiraju, takva će biti likovna scena. Vidi se koji kustosi preferiraju performere, koji figuraciju, apstrakciju... (...) Kustos djeluje na neki način kao mecena ako gura određene umjetnike.

VINKO BARIĆ,
akademski slikar, strip crtač, i prema
neformalnoj vokaciji štošta drugo

—

Splitska scena postoji već dugo i naravno postoji i zadnjih petnaest, dvadeset godina i konstantno se razvija dalje. Ona kao i svaka scena, umjetnička ili nekakva alternativna, ima svoje podjele zbog količine ljudi prisutnih na njoj. Nekako logično je da ne može imati potpunu homogenost i nijedna veća scena je nije mogla ni imati i nije mogla biti zajednička. Međutim splitska scena opet ima nekakvu infrastrukturu pa bi se mogla dalje razvijati. Ali što se tiče podjele, ta podjela ponekad dolazi zbog financijsko-političkog konteksta, koji nema veze s odnosima samih umjetnika na sceni, nego je to, recimo, jedna "viša sila" koja ipak utječe na mogućnosti same te scene. A scena opet može utjecati na "višu silu" koja se odnosi na nekakve političke i socijalne odnose u gradu pa i u državi. (...)

—

Smatram da umjetnost i umjetnik apsolutno nikada neće ostvariti neku važniju društvenu ulogu. Znači umjetnik može na nekoj osobnoj razini kritizirati društvo, može preispitivati neke situacije u društvu, ali nikad nijedan umjetnik neće utjecati na društvo i na socijalno stanje u cjelini. On može dati samo jedan svoj

pečat i komentar, kritiku, ali općenito smatram da je društvena uloga umjetnika na nekoj osobnoj razini društvene kritike, iako važna, u širem društvenom kontekstu apsolutno nebitna. Društvo uopće ne zanima što umjetnici misle i kako će oni reagirati na nekakve nepravde u društvu ili na nešto takvo. S druge strane, što se tiče favoriziranja i nefavoriziranja nekih umjetnika, to je normalno na svim scenama i opet ovisi o pojedincu koliko se on hoće ili neće nametnuti na sceni. S tim da čak i najfavoriziraniji, recimo da su to društveno kritički umjetnici, nikad neće utjecati na društvo, pogotovo ne na hrvatsko društvo, pa ni na ovo lokalno splitsko-dalmatinsko. Ali scena bi se unatoč tome trebala razvijati dalje i svojom količinom i raznolikošću pokazati da postoji. Jer ovo je ipak jedan od najvećih gradova na ovom dijelu Mediterana.

MARIN BAUČIĆ,
akademski slikar

—

Splitska scena ima u sebi raspršenosti i razlika, no ne gledam na to negativno. Mislim da je scena bogata i međusobno nedovoljno upoznata. Vlada jedno neznanje i strah od ostalih. Svi se nekako zaštitnički odnose prema svom radu, što ih čini zatvorenima prema vani.

—

Svijet umjetnosti nudi čovjeku zadovoljstvo, utjehu, nadu i otvara ga prema nečemu boljem. Ona čini ljude boljima i smatram da je zbog toga prijeko potrebna. (...) Osobno stvaram osjećaje i atmosfere u kojima će se ljudi bolje osjećati i razvijati.

GILDO BAVČEVIĆ,
multimedijalni umjetnik

—

Splitska likovna scena sigurno postoji. Koliko je ona živa i aktivna, koliko tu ljudi ima, vjerojatno će ovaj Salon pokazati.

(...) Surađujem s jednom za mene živom scenom koja je aktivna, koja provocira i djeluje na području socijalnog, političkog, prati zbivanja i reagira na njih. Postoji neko živo tkivo koje djeluje u Splitu. (...) Split ima jedan svoj vid prkosa, reakcije i to se jasno aplicira na umjetnika. Taj splitski dišpet... Rijetko kad se dogodi neki politički potez brutalniji, a da ne stigne neki odgovor ili reakcija od nekog umjetnika.

—
Ja nisam nikako zadovoljan današnjom pozicijom umjetnika. (...) Cijelo društvo ide prema nekoj talijanskoj verziji gdje je spojeno ministarstvo kulture i turizma, i gdje se na umjetnost gleda kao na zabavu, *entertainment*. (...) Danas smo zasuti raznim medijima i raznim pogledima, i mislim da je dužnost umjetnika da kritizira i da na neki način probudi kod ljudi kritičku svijest, odnosno da oni sami, propitujući stvari, dođu do nekog svog filtera... Mislim da se upravo zbog tog današnjeg medijskog bombardiranja kod ljudi treba razviti neki kritički stav, promišljanje i preispitivanje svake informacije... Upravo to je ono što umjetnici čine kroz svoje radove: propituju i kritiziraju. (...) Suradnja umjetnik-kustos je bitna i ona treba biti obostrana. Danas često puta kustosi zadaju jednu temu i čekaju da dođu prijave i radovi koji upadaju u njihove teme... Možda to i nije najsretnije rješenje.

LANA BEOVIĆ,
povjesničarka umjetnosti

—
Mislim da scena postoji i gotovo je nevjerojatno da, čak i mlađe generacije, kažu kako se u Splitu ništa ne događa. Split ima scenu, no ona nije homogena niti bi trebala biti. Ona je fragmentirana i to je najnormalnija stvar, takva je situacija i u ostalim sredinama. Možda je ovdje sve to malo više potencirano jer smo mala sredina. Usto postoji i onaj dio s

mentalitetom, što je isto jedan aspekt kojega moramo uvažiti.

—
Odnos kustosa i umjetnika, to je dosta usko povezano. Koliko to nekome odgovara ili ne, već je druga priča. Neki umjetnici smatraju da mogu bez kustosa, a kustosi ne mogu bez umjetnika. Prema mom mišljenju to je nekakav suživot koji postoji i treba postojati. (...) Radio je jedna nova platforma. Radio na kojem se moja kolegica i ja nalazimo prvi je nezavisni *community* radio u Hrvatskoj takve vrste. Mi imamo tu neku platformu koja je dosta slobodna i možemo uvesti zapravo dosta kreativnosti. Što se tiče naše emisije na tom radiju, ona se bavi vizualnom kulturom, što je zapravo idealna platforma da se ova scena malo više otvori publici. Pričali smo o tome da scena postoji, a koliko je ona otvorena i koliko su ljudi upućeni u sve njene vidove, to je druga priča. Radio je platforma koja u tom smislu može dosta pomoći. Mi se trudimo imati što više različitih gostiju, od vizualnih umjetnika i kustosa, dizajnera do čak i pravnika, koji široj publici približavaju razne aspekte umjetnosti i svog rada, dakle publici koja ili nije u mogućnosti doći fizički pogledati izložbu, ili ih jednostavno to i ne zanima, pa ih mi zatečemo s takvim sadržajem.

DENIS BERKOVIĆ,
samouki slikar

—
Ja sam slabije upućen u novu splitsku scenu, ali me dosta impresionirala, kad sam bio mlađi, ona stara scena oko Splitskog salona u Krešimirovoj, zbog koje sam se i otisnuo u slikarstvo. (...) Jako mi je drago što sam lani primljen u članstvo HULU Split i nadam se da ću imati priliku upoznati splitsku scenu.

—
Umjetnik je danas sve više odgovoran prema društvu, ali društvo je sve manje

odgovorno prema umjetniku. (...) Umjetnost je nešto u čemu ja sebe mogu najviše dati. Inače bih se bavio nečim drugim.

DINO BIČANIĆ,
akademski kipar

—
Možda nisam pravi čovjek da govorim o splitskoj sceni. U biti je ne poznajem previše. Znam neke ljude i cijenim njihov rad. Ako scena podrazumijeva neki zatvoreni krug, onda ne vidim tu ništa previše pozitivno. Ako postaje hermetična i svrha samoj sebi... Mala je ovo sredina uopće za scenu. U biti nikakvo zatvaranje ne smatram pozitivnim, u bilo kom pogledu. (...)

—
Mogu govoriti isključivo iz vlastite pozicije. Ne razmišljam previše o svojoj ulozi u društvu. Volio bih kad bi za pedeset godina sve to što sam radio ostavilo nekakvog traga. Ako je on i minimalan, dobro je! Tu ja sebe vidim. A društveno? Kad bih se oslonio isključivo na vlastiti rad, vjerojatno ne bih ni preživio. (...)

DUŠKA BOBAN,
vizualna umjetnica

—
Mislim da je riječ scena pomalo grandiozna u odnosu na ono što se događa u stvarnosti u Splitu. Ne bih pričala o podijeljenosti jer to pretpostavlja da se radi o dvije grupe ljudi. Postoji ipak nekoliko fragmenata, ljudi koji djeluju i izražavaju se, recimo to tako, u različitim umjetničkim rodovima. Osobno bih procijenila da zapravo svi zaista jesu tamo gdje im je mjesto. (...) Ono što mene zabrinjava zapravo je to što mi se čini kako nitko nije zadovoljan s tom svojom pozicijom. Mislim da to proizlazi iz nekakve hermetičnosti koja vlada za svaku od tih grupica... Ne mislim da se one moraju nužno povezivati međusobno, ali

mislim da im treba puno veće prožetosti sa samim gradom. Fali nekakve živosti, prokrvljenosti... Možda čak i aktualnosti. Ali ne mislim da je to pitanje odgovornosti samih umjetnika, bilo koje grupacije, nego da se doista radi o jednom globalnom trendu krize našeg nesigurnog svijeta u kojem je onda i umjetnik – logično – marginaliziran. Samo što mislim da je u Splitu to više potencirano nerazumijevanjem upravno političkih struktura koje bi tu mogle dozvoliti puno veći prostor ili prepoznati potencijale za sam identitet grada; osnažiti umjetnike i financijski i prostorima. (...)

—
Mislim da je apsolutni privilegij biti umjetnik i da se treba za nj boriti. Samim time je i odgovornost umjetnika zasigurno velika. Umjetnik ima nevjerojatno moćne alate koje je šteta ne koristiti. Mislim da je to jedna od slabih točaka u ovom gradu. Alati umjetničke prakse nedovoljno se koriste da bi se njihovim putem artikulirale vrlo relevantne stvari koje nam se događaju kao zajednici. (...)

JOSIP BOSNIĆ,
profesor likovne umjetnosti,
predavač na Filozofskom fakultetu

—
Ja sam i na Skupštinama HULU-a govorio o podjelama i o problemima, odnosno o izvoru problema. Međutim, u posljednje vrijeme oni se rješavaju... Mislim da je uzrok problema uglavnom maknut u stranu ili je nestao, ili nestaje, i da će sad sve krenuti dobrim putem. Osobe koje su utjecale na stanje u HULU-u nisu utjecale samo na stanje u HULU-u, već i na Akademiju i na Galeriju umjetnina, itd. O imenima sam rekao više puta u javnosti i ne bih ponavljao.

—
Mislim da je umjetnik svakako bitniji za društvo nego što ga se danas doživljava. Mislim da je umjetnost marginalizirana,

da se vrlo često ne shvaća, da treba postojati nekakva koordinacija... Baš sam komentirao nedavno to što je u HULU-u osnovan kustoski tim i kako bi on bio ta dobra komunikacija, odnosno posrednik između umjetnika i publike, i u smislu objašnjavanja, pozivanja i djelovanja u medijima. (...) Ukratko mogu reći da bilo što što sam radio, figurativno slikanje ili neki drugi oblik djelovanja, kao što je bio ovaj zadnji video, sve proizlazi iz mog iskrenog stava. Dakle, nikad nisam išao za tim da blefiram, da glumim, da govorim nešto što ne mislim...

ANA BOŠKOVIĆ FREUND, akademska slikarica

—
Ne znam puno o splitskoj umjetničkoj sceni... Ovisno o pojedincima s kojima se družiš možeš dobiti različite dojmove. Mislim da umjetnik koji stvara nema vremena biti prisutan i na sceni, jer rad zahtijeva vrijeme, trud i preispitivanje svijeta. Dosta mojih kolega je prisutno na sceni isključivo kroz druženja, priče i proglose, no smatram da ih to čini manjim umjetnicima. (...) Ja sam imala sreću da sam u zadnje vrijeme upoznala nove kolege koji imaju sličan senzibilitet i probleme kao i ja, a druženje s njima mi je ogroman poticaj. Nakon razgovora s njima u glavi mi ne ostaju njihove teme, nego me nadahnjuju da se razvijam u različitim pravcima.

—
Mislim da umjetnik ni na koji način nije odgovoran prema društvu te da njegova glavna misija treba biti iskreno i autentično stvaranje. Čini mi se da je Saša Antić iz TBF-a bio u pravu rekavši kako mu se ne sviđa pojam "društveno odgovorni umjetnik". Jer oni koji su društveno odgovorni najčešće postavljaju pitanja, a nemaju na njih odgovore, što ih samim time čini neodgovornim. Umjetnik ne može promijeniti svijet, nego samo djelovati na

jednog čovjeka svojim djelom i nadati se da će u njemu nešto pobuditi.

JOSIP BOTTERI, akademički slikar

—
U svakoj sredini postoje prijepori... Najprije u svakom čovjeku postoji rat. Da čovjek ostane sam na Zemlji, rat bi bio u njemu samome. Rat između suprotnosti tjera nas da idemo naprijed. (...) U Splitu nikad nikome nije bilo lako... Jer puk je proždrljiv, on želi od čovjeka napraviti redikula. I mi u Splitu imamo slavne redikule, a ja sam ih poznavao dosta. I mene su nastojali učiniti takvim. Split je krvava arena, možda to duguje onaj Areni koja se ima otkriti tamo gore na Solinskoj cesti...

—
Mi kao umjetnici zaljubljeni smo u naš posao i imamo nešto narcisoidno u sebi. (...) No mislim da smo pozvani boriti se protiv taštine. Ako sam umišljen, nastojim to zadržati za sebe, a ne projicirati prema vani. U pothvatima koji su zajednički želim konstruktivno sudjelovati. Ne trebamo soliti pamet jedan drugome kao što se to često događa, već biti dobronamjerni. Taština je bolest i toga trebamo biti svjesni da bismo mogli biti zajedno.

ANA MARIJA BOTTERI PERUZOVIĆ, akademska slikarica

—
Teško je definirati bilo što na svijetu, a pogotovo nešto tako komplicirano kao Split. Mi počivamo na spoju dvije suprotne sile (Sv. Duje i Dioklecijan) od kojih se dalje gradilo sve do danas. To su dvije suprotstavljene energije koje su istodobno i duhovne i materijalne, i koje se na neki način negiraju. (...) Mi umjetnici svjedoci smo na vlastitoj koži želje da materijalizam zavlada ovim gradom. Prvo smo istjerani iz gradskih prostora, zapamtimo samo Umjetnički

salon u Krešimirovoj, sjeveroistočnu kulu, pa Protiron... Konačno smo istjerani i iz Dioklecijanovih "supstrukcija". (...) Želji da se ovaj grad pretvori u bankomat, kasu ili casino, umjetnost i duhovnost – a umjetnost jest duhovnost! – čista su smetnja. Zato imam dojam da je taj sukob danas zapravo najjači, ali ne na području umjetnosti. Mi kao umjetnici danas smo možda prvi put ujedinjeni jer smo svjesni da nam je zaprijetilo nešto veliko: kapital i politika spojeni u jedno, sa željom izvlačenja maksimalne materijalne koristi iz nečega što je građeno da bude uzor ljepote čitavom svijetu. (...) Veselim se ako uspijemo imati Splitski salon gdje ćemo po prvi put moći vidjeti gro splitske likovne scene na jednom mjestu i da će konačno dijete koje raste u ovom gradu moći sa svojim roditeljima pogledati tko to sve živi i stvara u ovom gradu i čije radove će moći tijekom svog odrastanja pratiti. To je nešto što dugo, dugo vremena nije bilo moguće.

—
Za mene je umjetnost dio života. Ona mora biti toliko iskrena da u ničemu nije produkt mog promišljanja, stavljanja na papir i zabilježbe koja glasi "sutra ću napraviti to i to". Ona mora proizlaziti iz mog vlastitog bića i mog iskrenog života. (...) Smatram da umjetnici moraju reagirati na sve načine. Ako osjete poziv za politiku, za aktivizam ili za umjetničko djelovanje kroz performans ili bilo koji drugi medij, ne biti sputani onime što je strogo naša forma izražavanja jer sve je to u konačnici dio cjelovite osobe koja se zove umjetnik i čovjek. (...) Moje poimanje umjetnosti i slikarstva je bavljenje čistom estetikom i ljepotom u nekim idealiziranim formama i normama, ali to ne znači da ne cijenim i ne prihvaćam i nešto što to negira. (...) U estetskom smislu smatram da bi posao umjetnika bio da svijet čini ljepšim, a ne ružnijim.

ALMA BOŽANIĆ ČAČE, slobodna umjetnica

—
Splitska scena manja je nego što bi trebala biti i podijeljena je na kulturne institucije i skupine umjetnika. Sami umjetnici imaju puno manje moći od kulturnih institucija, a često se događa da su i eksploatirani od institucija na način da često rade za njih ili im ustupaju radove bez naknade. (...) Što se tiče vlasti, ona se boji umjetnika i stoga su oni često cenzurirani i postavljeni na margine. Zajednica je minimalno uključena u kreiranje kulturnih sadržaja bez obzira na to što ankete pokazuju zadovoljstvo građana kulturnom ponudom. Naime, vrlo malo njih se ubraja u aktivne konzumente te ponude.

—
Pozicija umjetnika danas je potpuno marginalizirana i on je za današnje društvo gotovo potpuno nevažan. Možda smo se i sami doveli do toga. Trebali bismo kao umjetnici biti jači i organiziraniji.

MILAN BRKIĆ

—
Za splitsku suvremenu umjetnost ili scenu mogu samo reći jedno – da je na samrti. Iz jednog razloga koji je najviši, a to je što je bez subverzije, provokacije, intervencije u prostoru, komunikacije s okolinom, bez rušenja tabua, dogmi i svijeta banalnosti uopće. To je moje mišljenje.

—
Jedan istinski splitski umjetnik ne može se pomiriti s time da mu narcisoidi, boljševici i führeri kroje uvjete života. Živio Kvart!

SANJA BURAZIN, akademska slikarica

—
Splitska scena je brojna, kvalitetna i produktivna, međutim nevidljiva je. Umjetnici nemaju gdje raditi ni izlagati, niti tko ima o tome pisati, niti tko ima gledati izložbe, a da ne govorim o tome da nema tko otkupiti ili financirati te

radove. (...) Kroz naše obrazovanje ne postoji nikakva vizualna edukacija, što je zaista zabrinjavajuće budući da ljudi 90 posto informacija primaju vizualnim putem. (...) U Splitu umjetnici često nemaju kapacitet za podržati tuđi talent.

—

Umjetnik danas je stavljen u poziciju pivca koji prvi kukuriče, što je vrlo nezahvalno i ako želi živjeti od svoje umjetnosti, prinuđen je da se likovno prostituiira. Kad govorim o umjetnosti, ne mislim na dekorativno štafelajno slikarstvo. To za mene nije umjetnost, to je zanat. A svaka umjetnost koja odbija biti dio ovog tezgaroškog turističkog vašara, za koji je Split očito predodređen, protjerana je iz sfere vidljivosti. Zbog toga je umjetnik prisiljen prijeći u nekakvo srodno zanimanje. (...) Umjetnici smatraju jedni druge kao konkurenciju, ali to je smiješno, jer u tome nema nikakvih novaca. Svi se kuhamo u istoj kaši i umjetnik ne može biti drugom umjetniku suparnik, nego supatnik.

DANIELA CIKATIĆ JAVORČIĆ,
likovna umjetnica, slikarica, grafičarka

—

Kako je oblikovana ta splitska likovna scena? Po mom mišljenju presudno je nekoliko čimbenika. Kao prvo to je kronično niska likovna kultura društva za koju su zaslužni likovni pedagozi koji su sami likovno neobrazovani i produciraju ljude koji su skloni *mainstreamu*, čak i kiču. Druga stvar je kronični nedostatak likovne kritike, dakle stručne likovne kritike u medijima. Novinari koji se bave predstavljanjem umjetnika u medijima uglavnom su likovno needucirani, ili su slabo likovno educirani, i predstavljaju likovnu umjetnost na potpuno kriv način, senzacionalistički i populistički. I treća stvar koja je bitna za oblikovane splitske likovne scene jesu umjetničke institucije koje su uglavnom prepuštene letargiji te su popustile pod pritiskom likovnog

mainstreama. Prepustile su se klanovskim interesima ili su pod utjecajem čitavog tog pada likovnih kriterija u društvu. Kad kažem institucije, to su i Akademija i HULU i neke galerije. *Mainstream* afirmira likovne vrijednosti koje su prvenstveno orijentirane tržištu, a koje ne pomiču granice struke.

Scena koja pomiče granice bi bila istraživačka inovativna scena koja je kod nas poprilično nevidljiva i prepuštena privatnom okružju, dakle umjetniku samom. Velika likovna scena podijeljena je u dvije glavne "scene": tržišno orijentiranu (etablirani splitski umjetnici po kojima je Split poznat, državotvorni umjetnici koji rade spomenike velikanima itd.) i alternativnu scenu koja bi doista trebala biti alternativna, ali to nije (to su video performer, alternativa ovim prvima, koji definitivno ne pomiču granice likovnog medija, nego idu utabanim putevima). Te dvije osnovne struje splitske scene se međusobno ne smetaju, pokrivne su u medijima i galerijski. (...) Treća "scena" koja je najmanje vidljiva i najmanje u medijima prezentirana, jest istraživačka orijentirana scena, koja pokušava biti inovativna. (...)

—

Mislim da je umjetnik jako bitan. Zato i moja nastojanja nikako da prestanu jer smatram da su umjetnici ti koji moraju pomicati granice i pokušati napraviti iskorak, doprinostiti onome što nazivamo umjetnošću. (...)

NIVES ČIČIN ŠAIN,
samostalna umjetnica, kiparica

—

Ja se ne osjećam aktivnim dijelom ove takozvane splitske umjetničke scene, ne zato što to ne bih htjela biti, nego, eto, život je to tako posložio da nisam često bila u odabiru nekog kustosa ili muzeja. (...) Ja sam zakleti *freelancer*. Kad govorim o stanju u gradu mogu reći, onako kako ja to vidim, kroz emociju ili kroz srce, da

kad dođem u Salon Galić i pogledam kroz izlog, prije bih ušla i očekivala da ću vidjeti nešto što mi se sviđa i izaći ispunjena. Puno puta mi se dogodilo, kad sam ušla i pogledala izložbu, da izađem u stvari praznija nego kad sam ušla. (...) Ne smatram da moram biti svugdje prisutna, ali podržavam živost te scene, jako podržavam različitosti. Mislim da su strašno potrebne, međutim, kada jedan tip umjetnosti zadominira – a mislim da dominira! – meni osobno se to ne sviđa. Zašto? Imamo jako malo prostora gdje se možemo izraziti. Na primjer, dogodilo se da se u Salonu Galić već godinama izlaže konceptualna umjetnost – tako sam primijetila, možda sam u krivu – da više izlažu studenti nego neki puno stariji članovi udruženja.. Onda sam se upitala: je li to pravedno raspoređeno? Da se razumijemo, volim mlade ljude, podržavam ih i znam da im nije lako čim su umjetnici. Ali, vjerujem da za sve ima mjesta, da svi imaju mogućnost stvaranja i da svi imaju pravo na svoj svijet. Malo je teže danas izložiti taj svoj svijet. (...) Ja sjedim, radim i ne brojim tko me zvao ni gdje me zvao. Potpuno predano radim i mogu živjeti u Splitu, Bangladešu ili u malom selu u Turskoj. Meni je to potpuno svejedno. (...)

—

Mislim da je poziv umjetnika jedan prekrasan put i otvorena vrata da u svoj punini pružimo i približimo naše vještine drugima. (...) Mislim da u svijetu ima toliko teških stvari i ružnoće da ja nemam nikakvu potrebu stvarati nešto što bi to podcrtavalo. Zapravo uljepšavam svoj svijet, a tako uljepšavam i tuđe svjetove. To nije isprazna ljepota ni ljepota koja je sama sebi dostatna. Ona proizlazi iz mojih interesa, a moj interes je da se uvijek okrećem pozitivnome i to je nešto što mene čini zdravom. I dalje vjerujem u stvaranje bez ikakvih prepreka ili granica. (...) Po mom mišljenju, pozicioniranje umjetnika u svijetu se ne može gledati

poopćeno. Da sam slušala koliko je umjetnicima teško i kako ću umrijeti od gladi – jer mene nitko ne hrani, nego ja samu sebe – ja bih odavno odustala od toga što radim. (...) Uopće me ne zanima hoće li moje radove netko kupiti ili ne. Ali pristup i ljubav s kojim ja to radim nerijetko bude jako dobro prihvaćen i ljudi to osjete. Ono što ja napravim bude interpretirano na milijun načina, ali tu prestaje moja ingerencija... Kako će netko moje radove vidjeti, to je stvar unutarnjeg svijeta osobe koja gleda.

HRVOJE COKARIĆ,
multimedijalni umjetnik, kazališni redatelj, glazbenik i predsjednik kulturno-umjetničke udruge UZGON

—

U Splitu se događa sličan scenarij kao i u ostalim provincijalnim gradovima, svjedočimo onome što je Žižek definirao kao "jezivu logiku kapitala". Umjetnici imaju izbor da potpuno uđu u taj "kapitalni" svijet i odbace svoju ulogu te se pretvore u poduzetnike u kulturi. To u pravilu znači ulazak u "kolo kljiteljizma", odnosno, nije bitno ono što radiš već koga poznaješ i koliko si sposoban pogaziti vlastite slobode da bi se svidio određenoj vladajućoj grupaciji. Sama scena je razjedinjena ponajviše jer umjetnici žele postati podobni. Nalazi se na raskrižju, a svjedoci smo potpune destrukcije nezavisne scene od strane aktualnih gradskih struktura. Ako kao scena ne ustanemo s jednim čvrstim odgovorom, koji u jednom trenutku mora imati neku vrstu nasilne forme, bit ćemo kao scena potpuno uništeni i zbrisani.

—

Što se tiče pozicije umjetnika danas, parafrazirao bih svog mentora Dragana Živadina koji umjetnike etimološki dijeli u dvije kategorije: zapadnog i istočnog umjetnika. Zapadni umjetnik radi isključivo zbog kapitala i slave, dok istočni umjetnik

ima za cilj kritiziranje i pozitivan utjecaj na društvo. Samoga sebe bih ubrojio, naravno, u istočno umjetnika.

PAŠKO ČULE,
akademski kipar

—
Mojim dolaskom u Split sedamdesetih godina osjetio sam da je bilo teško postati član Udruge likovnih umjetnika. (...) Ja sam se onda za jednu izložbu pripremao pet godina, kao i ostali dečki. Procjena kvalitete radova onda i danas je sasvim drugačija, likovni pogledi na svijet su vrlo široki i pod utjecajem različitih strujanja. (...) Idejna rješenja su prepoznatljiva i ljudi nažalost biraju stvari iz revija, koje su negdje viđene. To je vrlo neugodno za reći. Ja to zovem "indigo umjetnost", kad se dogodi da nekoga prepoznate kod mlađih ljudi. Listaju se različite revije... Danas je scena toliko široka da je ljudi ne prepoznaju. (...) Danas su čak nagrađeni radovi koji kopiraju one iz svjetskih revija. Osobno sam prošao i Arpa, Brancusija, pa i Hepworth, ali ostao sam blizak svome, toplom, mediteranskom... Danas ljudi muče kamen. To je šteta.

—
Treba biti čist, jasan, svoj na svome, sa svojim materijalima i sa svojim idejama. (...) Kod mladih ljudi se često javlja manirizam. Nama mladi ljudi nestaju jer se neki njihovi autoriteti nametnu svojim ja. Polovica moje generacije otišla je odavno, ja sam ostao, ne znam ni sam zašto...

MLADEN ČULIĆ,
akademski slikar

—
Prije svega bih htio reći, kad govorimo o sceni i podjelama, da moramo shvatiti da umjetnost nije samo likovna umjetnost, saloni i izložbe koje se održavaju u smislu neke likovne scene... Na kraju krajeva, i ta scena nije samo "likovna", već je postala konceptualna, socijalno

angažirana, ekološki angažirana itd. Scena je jedan sveobuhvatan prostor koji obuhvaća glazbena događanja, teatar i druga događanja koja imaju veze s tim područjem ljudskog djelovanja. Ako govorimo o umjetničkoj sceni, onda treba govoriti o svemu tome, a ako govorimo o likovnoj sceni, onda je pitanje koliko je ona likovna. U tom smislu došlo je do nekih podjela jer umjetnost je postala jedan dosta divergentan pojam, i u tom smislu postoje različite prakse koje se svrstavaju pod isti pojam. Tu dolazi do nekih neslaganja. S jedne strane te suvremenije prakse su istisnule one tradicionalne i došlo je do nekakvog sukoba. U svijetu manje, kod nas više jer smo mala sredina koja kaska za svijetom i onda je kod nas ta isključivost više naglašena. Međutim, ponekad su i poteškoće u životu motiv da idete naprijed. (...) Svaka situacija može biti izazov.

—
S obzirom da je umjetnost postala jedan divergentan pojam i čak se možemo pitati: je li i kako postoji umjetnost kao pojam? Tako se postavlja i pitanje: što je umjetnik i koja je njegova uloga? Osnovno je pitanje čime se čovjek točno bavi... Neki su umjetnici društveno angažirani i onda je njihova uloga slična onoj nekog političara. Netko se bavi svojom intimnom poetikom pa onda djeluje na ljude na jednoj sasvim drugoj razini. Dakle, različito je! Svaka osoba djeluje na svoj način. (...) Ja stvarno ne znam gdje sam i u tom smislu ne mogu se smjestiti u neku grupaciju. Općenito, moje je djelovanje, i van umjetničkog, šaroliko. Ja djelujem kao profesor na Umjetničkoj akademiji pa tu imam kontakt sa studentima koji je meni jako vrijedan i važan jer mi dopušta da im u direktnoj komunikaciji, iako ih učim neke stvari kao što je slikarska tehnologija ili slikanje i crtanje, "podvalim" puno toga: neke poglede na život za koje smatram da su ispravni i koji ih mogu inspirirati da budu

bolje osobe. S druge strane imam to svoje slikarstvo koje je na neki način intimno. Uostalom, ja ne mogu raditi nešto drugo.

ROBERT ČALETA,
filozof amater:

—
Ja sam uvijek sa strane, to je moj problem. Sa splitske scene znam neke ljude i to je to. I onda se ja pojavim i – ne pojavim. Takav sam, vidim sebe više kao osobu koja stoji sa strane nego nekoga tko je direktno u nečemu.

—
Svi ljudi su umjetnici. Za umjetnike se može reći da su to ljudi koji se bave umjetnošću više nego ostali. (...) Umjetničko djelo je nešto živo, nešto što živi poslije tebe i na neki način djeluje. (...) Ne postoji način da se usporedi Beethoven i Rozga jer ne postoji mjerilo (umjetnosti). Što je namjera (umjetnika)? Namjera je da dirneš ljude, da kao čovjek ostaviš nekakav utisak, da nadopuniš druge, ali i sebe. (...) Nije umjetnost uvijek do umjetnika, već i do onih koji upravljaju društvom...

DRAGOSLAV DRAGIČEVIĆ,
akademski kipar

—
Puno puta se spominje taj pojam "splitska umjetnička scena", no ne vjerujem baš da ona postoji, osim na nekim mikrolokacijama. Naime, da bi postojala scena, ona treba imati i publiku, a ako je sama sebi publika, ne znam je li se to računa. Većina aktivnih umjetnika ne živi od svoje umjetnosti pa ne znam može li se to nazvati scenom.

—
Ne znam za podijeljenost na sceni, uvijek izbjegnem takve stvari. Nisam imao velike samostalne izložbe u Splitu, većinom skupne, ali mlad sam, ima vremena. (...) Od umjetnosti se ne može živjeti. Scena ne postoji, ili ne podržava umjetnike, pa se moraju financirati na razne načine.

EDVIN DRAGIČEVIĆ,
profesor grafike na Umjetničkoj akademiji

—
U percipiranju scene mi uopće nismo objektivni. Onaj mali krug koji je oko nas, mi njega percipiramo kao scenu, a oni koji ne pripadaju tom krugu, oni nisu scena. To uopće nije objektivno. (...) Tko ugrabi više medijskog prostora, taj je prisutniji i onda on kao predstavlja "scenu". Tako je u svim poslovima, tako je i u našem poslu, znači ovom nekom koji bi trebao biti naoko mekan i duhovan. Situacija nije takva, tu se ljudi grizu jednako kao i u politici. Za dobiti svojih pet minuta u medijima. Ista je stvar. (...)

—
Većina ljudi koji se bave likovnim, ili bilo kojim drugim vidom umjetnosti, pomalo su rezignirani. Ne, poprilično su u stvari rezignirani s tom nekakvom ulogom umjetnosti u društvenom previranju. Mali pomaci jesu mogući, ali opet se postavlja pitanje: tko uopće gleda tu produkciju? Tko konzumira umjetničku produkciju? To je mali krug koji bi ionako bio svjestan o nekim pitanjima. Prema tome pitanje je koliko se daleko čuje naš glas, koliko ga čuju građani koji su obični, koji nisu iz struke, koji ne idu na izložbe, na koncerte... Oni idu na neke druge koncerte na koji mi ne idemo. Nećemo nikada ni ići. Kako ćemo mi mijenjati nešto ako nismo prisutni? Nas se praktički ne vidi. Mi živimo u nekom našem zatvorenom svijetu, svi se poznamo i družimo se i to je ta kao nekakva "scena". A koliko nas vide ostali? Oni uopće o nama ne razmišljaju. Mi ne postojimo za većinu ljudi.

ERIC DEL CASTILLO,
vizualni umjetnik iz Meksika

—
Smatram da to nije velika scena. Tek je upoznajem jer sam tu tri godine, iako sam uspio vidjeti veći broj izložbi. Dobro je, ali bi moglo biti i bolje. Osjećam da je država odviše prisutna u kulturi i umjetnosti. Mislim

da previše birokracije ometa kreativnost i svježinu rada umjetnika. Vidim da postoji prevelik utjecaj države na umjetnike i kreativnost. Osjećam da to na neki način zaustavlja umjetnike i da ne rade ukoliko nemaju podršku za produkciju izložbi od strane države. U Splitu i u Hrvatskoj ne postoji stvarno tržište umjetnina. Za stvaranje tržišta treba imati privatne galerije koje generiraju sve te pokrete i organiziraju izložbe bez direktnog upliva i uloge države. (...)

—
Prvo, ne mogu zamisliti život bez umjetnosti ili ne bivajući umjetnik. Oduvijek je to bilo dio mog života i tu poziciju svakodnevno živim. Mislim da umjetnici i umjetnost mogu generirati promjenu jer umjetnost je odraz, ali i stalno promišljanje svakodnevnog života i naše ljudske uvjetovanosti.

LUKA DUPLANČIĆ,
akademski slikar i grafički dizajner

—
Mislim da svaka scena ima u sebi podijeljenost i to je normalna stvar. Posebno je tako u umjetnosti. Ne bih u tom smislu specijalno izdvajao splitsku scenu i njena podijeljenost mi nije toliko interesantna. Ona mora postojati, čini mi se, i to je sasvim u redu. Smatram da unutar scene uvijek mora postojati neka tenzija, a njene dimenzije bi se dale propitivati. (...) Neki njeni segmenti su jako aktivni i tu moram izdvojiti udrugu Kwart koja u sebi sadržava interakciju s društvom, odnosno lokalnom zajednicom. To su jako aktualne stvari. (...)

—
Odgovornost umjetnika u današnjem društvu toliko je velika da ni mi umjetnici sami često ne shvaćamo koliko. Dosta produkcije se vuče kao nekakav rep i dodiruje prošlosti, odnosno bavi se nekim refleksijama koje su možda i nebitne. Zapravo kombinacija aktualnosti i autentičnosti mora biti forte

svakog pojedinca kao umjetnika. Stalno propitivanje vlastite autentičnosti unutar umjetničkih kretanja: zbog čega to radiš... Aktualnost i bavljenje društvenim temama izrazito su bitni danas, pogotovo u ovim našim društvima koja su vječno tranzicijska društva. Tu umjetnik ima priliku zapravo raditi pukotine i otvarati nekakve nove pozicije.

ANTE DURAKOVIĆ,
akademski slikar

—
Splitska scena sporo se pokreće. Koliko je umjetnika u osamnaest godina proizašlo iz Akademije za kojih se danas, nažalost, ne zna? Oni su voljni raditi i izlagati, no strukture su tako određene da nemaju gdje. To je početni problem. (...) Na sceni treba biti prisutan proces i progres, ona treba biti otvorena, a ne da se događa da samo par umjetnika prezentira jednu scenu. Dolazi do opasnosti da se prema tim umjetnicima i njihovim radovima određuju i drugi umjetnici. Scena treba biti definirana, ali i u stalnom pokretu.

—
Umjetnost je najbolji odraz svijeta i svijesti. Umjetnik ili umjetnica odlučuje na koji način će to prezentirati: hoće li ići od društva prema umjetnosti, od umjetnosti prema društvu ili će predstavljati svoju zasebnu cjelinu. Kroz moju umjetnost – umjetnost koja se bavi samom umjetnosti, odnosno autonomijom slike – preispitujem svoju svijest, što je to slika i što treba slici da postane slika. (...) Što se tiče kustosa i njihovog djelovanja na polju umjetnosti, potrebno je da energiju usmjere na to da se ne iskrivi slika o djelu umjetnika jer umjetnik je taj koji započinje i definira svoj rad, a time i umjetnost.

ALEMKA ĐIVOJE,
multimedijalna umjetnica

—
Splitska scena postoji i doista je podijeljena. Mislim da je to i prirodno

stanje stvari. No ne bih polemizirala o tome jer to nije konstruktivno. (...) Naš mladi filozof i teoretičar Srećko Horvat je u jednom intervjuu rekao kako intelektualna i umjetnička scena u Hrvatskoj pati od osjećaja superiornosti dok čitavo vrijeme nije svjesna koliko je inferiorna. Za splitsku scenu bih rekla da je obrnuto. Splitska likovna scena pati od osjećaja inferiornosti, no mislim da je ona, uvjetno rečeno, superiorna. Možda koristim prejak izraz... Mislim da scena ima veliki potencijal, ali ga ne zna iskoristiti. To je nekakav moj osobni stav.

—
Važno je ukazati na pitanje pozicije umjetnosti u društvu! Pozicija umjetnosti u našem društvu je marginalizirana pa samim time ni naša pozicija nije bolja. (...) Ipak, smatram da umjetnik svojim radom može pomicati konvencije i ukoliko “uzdrma” te ustaljene norme stvara pretpostavke za početak promjene. U tom smislu mislim da umjetnost može utjecati na promjene u društvu.

GRGO FISTONIĆ,
autodidakt

—
O splitskoj sceni ne znam mnogo jer živim na Čiovu. No vidim preko naše udruge (HULU) da pušu neki novi vjetrovi, da se drukčije radi nego prije. Prije je to bio servis Akademije, na izložbe su se zvali članovi određenog kruga, a mi “obični” nismo imali pristup tome. Međutim, čini se da je to sada drukčije i to me veseli.

—
Umjetnik bi trebao biti kritičar društva, međutim, to nije moguće za mnoge jer trebaju zarađivati. Budući da sam financijski neovisan, uvijek sam bio kritičan spram društva na većini svojih izlaganja. (...) Ipak, promijeniti stvari u društvu jako je teško.

BRANKO FRANCESCHI,
povjesničar umjetnosti, trenutno
ravnatelj Galerije umjetnina

—
Postoji li splitska likovna scena? Naravno da splitska scena postoji. Bez obzira što je to jedan skup individualnih glasova, s obzirom da umjetnici jesu individualci i da svatko stvara na svoje načine. (...) Ja osobno mislim da to pitanje nije posebno važno niti je posebno bitno, ali već time što se postavlja takvo pitanje, govori o tome da postoji na splitskoj sceni svijest ili identitet splitske scene. Mislim da ono što je dobro, bez obzira na to – naročito kada govorimo o suvremenoj umjetnosti koja je zasnovana na internacionalnom jeziku, a i kažu da je umjetnost govor kojega svi razumiju ili bi trebali razumjeti – da splitski umjetnici odlično koriste taj kanal komunikacije da ono što je lokalno i što je utemeljeno u njihovom životu i iskustvu usmjere i prenesu međunarodnoj publici, dakle na jednu globalnu razinu. I mislim da je to snaga splitske scene. Ono šta je bitno jest da Split ima gravitaciju zadržati umjetnike i da im on na taj način, očito i egzistencijalno, ali i – kao što sam već rekao – kontekstualno daje mogućnost i daje materijal s kojim oni dakako mogu dalje raditi. Mislim da je tome doprinijela i Umjetnička akademija koja je dodatno privukla i određeni broj umjetnika iz cijele Hrvatske koji opet bivaju transformirani tim splitskim iskustvom. (...) Ono što je važno i odlično u Hrvatskoj, a mi nismo to u stanju percipirati, to je da zahvaljujući činjenici što umjetnici ostaju u gradovima iz kojih su ponikli i što su u tim gradovima osnovane Akademije, ta umjetnička scena kod nas postaje decentralizirana. Sva ta regionalna središta pa i manji gradovi imaju svoju funkcionalnu umjetničku scenu koju ćemo mi onda, naravno, nazvati po imenima tih gradova: riječka, osječka, splitska itd. (...) Važno je da naši gradovi imaju ne samo svoje

umjetničke scene, nego i institucije koje te scene predstavljaju. Zemlje u našem neposrednom okruženju ne mogu se pohvaliti takvom disperzijom ni umjetničke produkcije ni institucionalnog sustava kakvog Hrvatska ima. I mi bismo konačno to trebali početi uvažavati. (...)

—
Naš sustav nije u balansu. Dakle, mi imamo jako razvijen sustav proračunske kulture, dakle javnih kulturnih institucija. Nemamo uopće razvijen privatni sustav, primjerice sustav privatnih galerija. Dakle, nema korektiva. Sve što je proračunski oblikovano je politikom koja se provodi i koja sva ta javna sredstva stavlja na raspolaganje, i to je najbolji mogući način kontrole. Ja sam kao kustos i profesionalac na ovom području imao sreću da prođem sve oblike rada u kulturnim institucijama, dakle od male galerije do muzeja, od udruge do slobodnjačkih angažmana. Uvijek su te moje pozicije bile zasnovane na javnom natječaju koji je bio proveden i na kojem je netko odlučio da to budem ja. S obzirom na moju reputaciju, ja sam bio uvijek izabran u nekom trenutku kad je politička volja osnivača, bez obzira je li to udruga, grad ili država, bila želja za promjenom. I to mome temperamentu odgovara. E sada, na taj način politička volja jedne sredine ili sustava, dakle, postavlja osobu za ravnatelja, pod uvjetom da je ta osoba stručna jer inače sve to skupa nema smisla. Iz svog iskustva mogu reći da nikada nisam imao nikakvu vrstu pritiska. Ono što sam imao su izvjesna kočenja koja se ipak više tiču financijske sfere nego bilo kakve druge, dakle, ideološke sfere. Prema tome mislim da kod nas nije problem na toj razini u administriranju kulture, već izvjesnoj pasivnosti koja se događa unutar samih institucija. Mi imamo izvrsno razvijen taj sustav javnih institucija i ono što mi, koji radimo u javnim institucijama, možemo napraviti, čak i oni u nezavisnom sektoru,

promocija je naših umjetnika – manji je problem na nacionalnoj razini, veći problem na internacionalnoj razini – iscrpilo se do maksimuma. Tu nedostaje ono što zapravo upravlja umjetničkom scenom danas, a to su galeristi, kolekcionari, dakle privatne inicijative, tržište umjetnina. Mi to imamo nerazvijeno u legalnom smislu, odnosno to, što je još gore, postoji kao neki oblik sive ekonomije, što je duboko razorno za cijeli sustav.

EVGENIJ GLINSKI, akademski kipar

—
Ljudi žive i rade, ne razmišljaju uopće o nikakvim podjelama... Moje je da razmišljam o onome šta me zanima i da prikazem ono što je bitno. To je moje pravilo, uvijek sam stajao ispod zastave na kojoj piše “sloboda”. Živi i pusti drugoga da živi, što bi drugo trebalo biti. Split je kao nekakva jedinka u svijetu koja je predodređena za osporavanje bilo čega. Najteže je uspjeti u Splitu. Svatko ima neko svoje mišljenje, svatko zna sve...

—
Ne mora umjetnik biti tu da bi radio nekakve promjene. Promjene može raditi bilo koji segment društva, doktor, zubar... Razgovor i druženje mogu utjecati na promjene u društvu. (...) Mislim da kustos bez umjetnika jednostavno ne postoji... Ako kritičari umjetniku trebaju dati smisao, šta je onda umjetnik, nesvjesno biće? Meni je to tako smiješno došlo, koliko su oni to razvukli. Kao, ja ću sada završiti povijest umjetnosti pa ću ja sada nadmašiti umjetnika... To je nemoguće, to je kao da sol nadmaši more.

MOMČILO GOLUB, samostalni umjetnik

—
Mene su par puta mladi umjetnici u Splitu zaista oduševili, njihovi radovi su bili toliko dobri da sam pomislio kako više nisam

potreban ovoj sceni. Evidentno je da mladi umjetnik koji se služi internetom te ima podršku svojih mentora može svojom umjetnošću prodirati u sve kutove svijeta. Ja se nažalost ne služim kompjuterom, nego samo intuicijom i po njoj radim. Međutim, jako sam zadovoljan sa svojim radovima, no moja je radost tim veća kad vidim da postoje mladi umjetnici koji tako dobro rade.

—
Kad govorimo o umjetnosti svi misle isključivo na likovnu umjetnost, dok se književnost i poezija često u nju ne ubrajaju. Umjetnost se trudi razbiti dosadu te pomoći ljudima da shvate svijet kao kreaciju. Te kreacije su velebne, od drveta, voska, vode itd. Umjetnost nas navodi da stalno sebi postavljamo pitanja o nedokučivosti izvora takvih evidencija.

KARIN GRENC, umjetnica

—
Podjela je više pojam za psihologe i sociologe, mislim da smo mi to sve sami izmislili. Bog nas je podijelio na muškarce i žene, a ostalo su izmišljotine (neistine). Mi smo svi podijeljeni, to počinje u nama samima. Ja sam prva podijeljena, baš u ovom trenutku radim nešto što nije prirodno za mene. Onda to ide dalje i dalje pa se može dijeliti beskonačno. (...) Najviše me smeta etiketiranje i ograničavanje slobode umjetnicima. Nastojim živjeti od umjetnosti i to mi stvara zadovoljstvo, baš kao i brojni pojedinci koji svojim umjetničkim radom hrane svoje obitelji. Drugi pak hrane svoj ego pa su ovisni o državnim institucijama, mecenama, mentorima i slično.

—
Roditi se kao umjetnik je velika sreća i luksuz jer imaš priliku da nikada ne odrasteš. Umjetnost je bijeg od stvarnosti, kako bi rekao jedan moj kolega – “stvarnija od same stvarnosti”.

PETAR GRIMANI, multimedijalni umjetnik

—
Ja sam umjetničku scenu uvijek doživljavao i doživljavam je kao nešto što ima svoj vlastiti život i što je homogeno, što nije rascjepkano. Drugo je pojavnost nekog urbanog prostora u kojem se nalaze ljudi koji rade umjetnost, a drugo je scena... Scena zapravo ima neki svoj identitet, ima svoje protagoniste koji se potkrepljuju, osnažuju i rade. Scena se najčešće događa na margini i zapravo transformira društvo. Imamo s druge strane te formalne scene i tako dalje, ali to je nešto posve drugo. Tako da možemo govoriti o sceni i scenama. Scene mogu biti artificijelne, mogu biti samožive... Artificijelne scene su kad recimo imamo situaciju – konkretno baš vezano za ovu izložbu – da se nekim dogovorom i kroz nekakvu instituciju propitkuje samo pitanje scene i na takav način se stvara jedna hibridna scena, jedan hibridan prostor u kojem nemamo definiranu scenu, imamo definirano događanje koje se dogodi i prođe i ostane neki dokument. Za razliku od toga ja vidim scenu koja zajedno i jede, i spava, i ljubi se, i oblači, i svlači, sanja... Kao prva ideja ili opis nekakve scene može biti njujorška scena osamdesetih, gdje imamo Madonnu zajedno s Basquiatom i bendom nekim koji svira, i narkomane, i one koji se drugačije oblače, i Keitha Haringa... I onda se mladi Basquiat odluči prodati i dođe u drugu scenu, kod Warhola i ekipe i ostalih. (...) Ta priča s marginom, već je ona vidljiva kod Foucaulta, jer on kad priča o društvu i kulturi radi distinkciju gdje govori da je kultura preslika društva, a onda se unutar kulture događaju neke iznimke koje zapravo posredno djeluju, one su zapravo ta margina... Poanta je u kreativnosti u samom kodu kada netko doista napravi nešto kreativno i novo što nakon nekog vremena utječe na kulturu i društvo. To se

definitivno događa. To je princip koji je prepoznat. To su stvari koje funkcioniraju. (...) Opet se vraćam na Ameriku jer mislim da je važna ta kulturna dominacija Zapada i tog američkog društva. (...) Recimo kad pogledamo što je pojam hipstera bio četrdesetih godina za vrijeme Ginsberga, kako se ta nekakva supkultura, koja je bila marginalna, transformirala i dovela do nekakve hipi revolucije i, naravno, pojave konceptualne umjetnosti i dokidanja estetike po principima neke etike i tako dalje. Znači dogodio se jedan prasak, dogodio se jedan nevjerovatni kulturni preokret u načinu kako su ljudi živjeli i doživljavali društvo. Mi sad baštinimo upravo to društvo. I upravo ti hipici danas vladaju svijetom... To su ti nevjerovatni elementi. Zato mislim da je umjetnosti izrazito bitna i presudna. Samosvijest umjetnika isto, ali mi ipak sa sigurnošću možemo tvrditi da ovakvim načinom rada umjetnosti i kulturne produkcije i odnosa prema društvu zapravo ne možemo predvidjeti gdje to vodi. Tu je zapravo najveći problem. A stvari se događaju takvom brzinom da na neki način ne znamo ni gdje živimo. Ono što je prije tri godine bilo na ulici vezano za radnika, danas je na Bijenalu u Veneciji. (...) To je ta apsorpcija korporativnog tipa.

—
Jako me provocira pitanje majstorstva u umjetnosti, majstorstva općenito. U filmu Nostalgija čiji su scenarij radili Tonino Guerra i Andrei Tarkovsky, jedan od glavnih likova, Domenico kaže: zlo današnjeg svijeta je to što više nema velikih majstora. I kaže kako smo zaboravili sanjati i držati se za ruke, biti zajedno. Taj film je snimljen osamdesetih i radnja se događa na Campidogliu, čovjek je podignut na spomenik Marca Aurelija, originalni rimski spomenik, a trg je napravljen prema Michelangelovim nacrtima. Izražena je vertikala, a inscenacija je kao nekakav javni protest...

Na neki način to je vizija i ujedinjenja Europe, što se dogodilo, i socijalnih nemira što se i dalje događaju, od Grčke pa nadalje, odnosa prema radniku. I u jednom trenutku taj se čovjek samozapali. Dok s druge strane, tamo negdje, njegov najbolji prijatelj nosi svjetlo, pokušava ispuniti njegovu posljednju želju i preko jednog isušenog bazena prenijeti trag svjetla. Mislim da se tu radi o jednoj dubokoj metaforičkoj i jakoj slici... Inače proučavajući djelo Tarkovskog pronašao sam da je on dosta motiva preuzimao od Vittorea Carpaccia, i to djela koja se nalaze baš u Muzeju Akademije u Veneciji. Ono što zapravo želim reći jest da taj kontingent umjetnosti, kontingent stvari koje mi produciramo zapravo nadilaze našu smrtnost, nadilazi našu osobnost. I radi se o stvarima gdje zapravo prestaje ego. (...) Čak je i Bono Vox jednom rekao da je svaki umjetnik ljudožder pa onda to i nije baš neka ugodna pozicija, to je dosta problematična pozicija. Za kraj sam htio reći da postoji svijest o trenutku predstavljanja, da ja nisam ja, već ta slika koju netko gleda, svjestan sam tog zapisa i otiska u vremenu i prostoru koji ostaje na kameri. Isto tako sam svjestan da to mnogim kolegama smeta i da je to isto jedno čudno dovođenje u sukob sa sistemom moći, gdje nas se propitkuje tko smo i što smo. Skoro kao kod nekog Velikog brata, pozvani smo na ispovijed i da objasnimo tko smo i što smo. Znači nalazimo se u sučeljavanju s jednim totalitarnim sistemom, koji zapravo izgleda vrlo blag, vrlo neformalan i kao ništa se ne događa, a zapravo ne postojimo. Zapravo, dematerijalizacija samog subjekta! (...)

VILIM HALBARTH,
akademski kipar

—
Iskreno, nedovoljno poznajem splitsku likovnu scenu, no mislim da je dobra s obzirom na društvenu situaciju u kojoj se

nalazimo. Naravno, podjele su uvijek tu, no možda je dobro da smo podijeljeni. Ne razmišljamo svi jednako.

—
Pozicija umjetnika u društvu bitna je poput pozicije svakog drugog čovjeka. Treba davati maksimum od sebe za nekakav progres, budućnost, kritiku, prenošenje znanja. Davanje novih vibracija čini svijet ljepšim... Previše je u svijetu loših vijesti. Umjetnik treba činiti svijet ljepšim.

TONI HORVATIĆ,
povjesničar umjetnosti

—
Ja na scenu ne gledam kao na neki predmet, kao na neku amorfnu masu, nego više kao na skup aktivnosti koje su potrebne i nužne za sve sudionike, uključujući dakle i umjetnike i povjesničare umjetnosti i sve one ljude koji participiraju unutar nečega što bi eventualno mogli nazvati splitskom scenom. Jer kad kažemo splitska scena – da se ne bi krivo shvatilo da je to jedan skup kojemu mi znamo definiciju – zapravo to je jedan život koji je stalno prisutan, koji se stalno mijenja, kojeg je teško jednostavno obuhvatiti u nekoliko rečenica i u kojem zapravo vidim da treba stalno i kontinuirano participirati, praktički dvadeset četiri sata na dan. S druge strane, koliko god je ona vidljiva iznutra, insajderima, toliko je ona, što je paradoksalno, nevidljiva “ostatku svijeta”. Na primjer, kad bismo uzeli samo 1% ukupnog broja stanovništva grada Splita da dođe na svaku izložbu, mi ne bismo imali prostora za smjestiti sve te ljude. 10% da dođe, to bi bila senzacija! To je nekakvo moje viđenje: splitsku scenu doživljavam kao skup svakodnevnih nužnih aktivnosti na poboljšanju likovnog života u gradu.

—
Scena je bogata utoliko što je sačinjavaju kreativni pojedinci koji usprkos svim teškoćama, osobito onim životnim, ne odustaju. To znači da ih pokreće jedan

unutarnji impuls. S jedne strane, to je jako dobro jer osigurava vitalnost i budućnost ali, s druge strane, strukture koje bi mogle pripomoći, prvenstveno u produkcijskom smislu, uvijek računaju na to da su ti ljudi sami sobom ucijenjeni. Naime, bili dotirani ili ne, oni će uvijek biti tu i raditi jer je to više osobna životna misija pojedinca. U njoj će sudjelovati iz nekih drugih pobuda nego što je to biti vidljiv na nečemu što bi se eventualno moglo nazvati scenom. (...) Sama pozicija autora uopće nije optimistična u društvenom okruženju u kojem žive i rade. Više ima razloga zbog kojih bi mogli odustati od cijele priče nego razloga zbog kojih bi trebali ostati.

KAŽIMIR HRASTE,
akademski kipar, profesor na
Umjetničkoj akademiji

—
Ovaj prostor gdje obavljamo ovaj razgovor jako je bitan za scenu koja je već prisutna dugo vrijeme. Ovo govorim zato jer je Galerija umjetnina jedan kontinuitet kojeg ovo društvo baš i nema. Znači ona je bila u starim prostorijama, došla je u nove, dobila je novo ruho i obavlja jednu vrlo važnu funkciju. Druga točka koja je vrlo važna u ovom procesu je osnivanje Umjetničke akademije kao institucije koja odgaja mlade ljude, buduće umjetnike. (...) To mi se čini jedna ozbiljna, sustavna stvar. (...) Osnivanje Umjetničke akademije stvorilo je preduvjet da imamo kompetentne ljude koji mogu odgovoriti na pojedine zahtjeve svoga vremena. Drugo je da netko to prepozna. Sad, onaj tko je završio Umjetničku akademiju nije nužno postao umjetnik, nije se realizirao, ali on je ipak postao konzument te kulture. Znači da govorimo o jednoj višoj razini. Znači, sad je već osamnaest godina da je Split počeo stasati, postao je punoljetan. I ta scena sada ima već određene konture – ovo sam rekao

kroz kanal Umjetnička akademija i Galerija umjetnina. Ali imamo tu i MKC (Multimedijalni kulturni centar), HULU kao udругu umjetnika koja nema baš uvjete, ali ima Salon Galić, imamo i galerije koje se pojavljuju i imaju svoju aktivnost... Ne bih sad radio neke razlike, ali nikad nije bila bolje likovna scena u Splitu nego što je sad.

—
Umjetnik je dio društva, dio jedne kulture. Kad kažem kultura onda u taj kontekst stavljam i umjetnika. Mi kao društvo smatramo da je kultura manifestacijski čin, znači koncerti, izložbe, priredbe... Ali kultura je nešto što je elementarno, nema veze – kao što je rekao Lenjin – sa nadgradnjom jednog društva. Kultura spada u temelj, kao što je zemlja, zrak, voda. To je kultura. (...) Biti umjetnik, on je nepotreban društvu kao takav, njega treba prepoznati kultura, odnosno narod. Društvo koje prepoznaje umjetnika – njemu umjetnik treba, a ono koje ga ne prepoznaje – u njemu je umjetnik onda gerilac. On postoji i obično, a što se događa u Hrvatskoj, tek kad umreš, onda te se prizna. (...) Ma ovo društvo i ne može ići dalje jer nije kulturno. Ovaj je na jednu stranu, onaj na drugu. To je isključivost i samo dokaz primitivizma. Nije važno biti na istim stajalištima, ali važno je uvažavati se. Ako ne uvažavaš, onda ti očigledno fali kultura. To je civilizacijska razina.

VOJIN HRASTE, akademski kipar

—
Spletom okolnosti, zadnje četiri godine nisam u Splitu pa nisam dobro upućen u sva događanja. Split ima jednu autentičnu estetiku i čini mi se da upravo to utječe na ujedinjenje umjetnika u društvu.

—
Teško mi je govoriti o poziciji umjetnika danas; netko živi od toga, a netko se nadahnjuje time. Mislim da je najsretnija

varijanta u životu kad radiš ono što voliš i još si za to plaćen. Nitko nije isključivo predodređen biti umjetnik, to je niz odluka koji te dovode do tog specifičnog odabira. Umjetnost je po meni i profesija i poziv u isto vrijeme. Naime, svi mi koji radimo, crpimo sebe... Ponekad nam fali inspiracije i nadahnuća te smo opterećeni rokovima.

STIPE IVANIŠEVIĆ, akademski slikar

—
Za temu ovogodišnjeg *Salona* kojom se ja bavim, riječ podjela je jednostavno pramašena. Propitujući stanje u našem likovnom društvu u posljednjih deset godina radije bih odredio riječi koje za mene puno bolje opisuju proteklo razdoblje: zloupotreba, kriminal, krađa, kleptomanija, lopovluk, pronevjera, isključivost, jednoulje, netolerancija, samovolja, uzurpacija, sudioništvo. A sve legalno i u službi umjetnika i umjetnosti! (...)

—
Svi mi nešto radimo i kao produkt tog rada nastaje proizvod. To može biti video uradak, fotografija, instalacija, igrokaz, mokrača, velika poruka, mala poruka, šetnja, remek-djelo, besmislena poruka, angažirano djelo, provokativno djelo, sado-mazo seansa, nešto što ja ne znam što je, nešto što nitko ne zna što je; može biti skulptura, slika, grafika i tako dalje. E sad nekima se tu i tamo obrati netko nekad i kaže: ja bih volio Vaš rad, koliko košta? Većini se nitko nikad ne obrati. Svi mi pokušavamo živjeti, netko od svog rada, a netko od novca poreznih obveznika koje dobiva od istomišljenika koji su planski i smišljeno raspoređeni po raznim uredima za kulturu, galerijama, društvima i udrugama. To je za mene položaj umjetnika.

PETAR JAKELIĆ, slikar, jedan od suosnivača *Splitskog salona*

—
Moram se vratiti na 1969. godinu kad smo zajednički dr. Duško Kečkemet i Tomislav Lalin kao povjesničari umjetnosti, Ante Kaštelančić kao tadašnji nestor splitskog slikarstva, Jakov Budeša i moja malenkost došli do spoznaje da Split zaostaje u likovnom životu tadašnje države, odnosno današnje Hrvatske. *Zagrebački salon* već je imao svoju tradiciju, a cijeli splitski likovni život odvijao se u biti uz *Prvomajsku izložbu*, revijalnu izložba svih članova, kojih je bilo vrlo malo. (...) Bilo nas je tada 20 ili 25. To je bio broj splitskih likovnih umjetnika. (...) Današnje vrijeme i ono vrijeme, dogodile su se ogromne razlike i rekao bih da se to ne može niti uspoređivati... Ono vrijeme uglavnom je bilo vezano uz klasični pristup umjetnosti. Danas, ono što se radi, to je jedno veliko bogatstvo. Moram biti iskren i ne mogu reći da doživljavam sve to kao nekakvu likovnu umjetnost.. Ja ne znam kako će se to zvati, to što se danas radi. jer sam vezan ipak za tradiciju. Poštujem sve što se događa u današnje vrijeme iz jednostavnog razloga: u ime slobode i stvaralaštva sam za sve što se ima dogoditi. Ljudi od struke će to jednoga dana ipak staviti na svoje mjesto.

—
Na svakome leži odgovornost da svojim radom nešto kaže i dokaže. Današnji načini izražavanja, neslaganja s vremenom i prostorom i sa svim onim lošim što se događa potpuno je razumljivo. Ja razumijem današnje mlade koji svojim plakatima, svojim izlaskom na ulice, svojim nemirenjem sa stvarnošću – i ne mirim se ni ja, da se razumijemo, samo se ne mogu izražavati na takav način... Ja sam ostao u nekom svom svijetu. Ja sam čovjek lirik i meni je lirski pristup umjetnosti kao takvoj, prema nekoj klasičnoj ljepoti, to u meni

leži... Ja sam puno više nezadovoljan danas kakav je odnos prema umjetnosti nego što je to bilo u prošlom vremenu. Mi smo zapravo danas, gotovo bih rekao, nepotrebni. Nitko nas ne pita ni za što, a ako se netko, pogotovo od mladih, počne buniti, onda tek oni koji danas vode društvo kao takvo počnu vidjeti da postojimo. Inače mi nismo nikom potrebni, mi smo potrebni samom sebi. Umjetnik je potreban sam sebi. Kad sam u Beogradu bio student, odveo me Miko Tripalo tamo na Akademiju. Imali smo sociologiju jedan semestar i predavao nam je jedan Samardžić. Bio je debeo, okrugao i imitirao je Marxa. Imao je bradu i sve i mi smo ga zvali Marx. Držao je jedno predavanje o društvu i položaju ljudi u društvu i tako dalje. Onda smo mi rekli: “Profesore, recite vi nama, gdje smo mi mladi umjetnici u društvu?” A on se okrenuo prema nama i kazao: “Znate, vi kao umjetnici sutra spadate tamo gdje spadaju kriminalci i prostitutke.” A mi ga gledamo, što je njemu, je li on poludio? A on kaže: “Da, da vidim kako me gledate. Vi ste sutra društveno potrebno nepotrebni.” (...) I time sam ja sebi znao staviti okvir da sam okrenut sam sebi i nikom više. Sve ovo što radim, radim iz duše i srca i radio bih to u bilo kojem vremenu i prostoru... (...) I ja sam rekao, moj Petre, bori se sam da opstaneš i da radiš to što voliš. I moram priznat da sam imao puno, puno sreće u životu. Malo novaca, malo pameti, ali sreće sam imao sve do današnjih dana. I vjerovali ili ne, to vam je tako... (...) Kako bilo da bilo, mogu biti oluje i nevere, može biti ovaj sistem, onaj sistem, ova vlast, ona vlast – mi ćemo ostati živi. Mi moramo živjeti. Mi smo jedna neuništiva nit. (...) Meni su dragi moji tonovi, moje ženske, moji oblaci i gotovo. I rekao sam, moje oblake ne bih mogao dati ni za što na svijetu. Moji oblaci su najvrjednija stvar na ovome svijetu.

MARINKO JELAČA,
kipar i grafičar

—
Mi se trenutno osjećamo pozvani (od vas) kao umjetnici... Osjećamo kao da se netko brine o nama. Da nam pružate ruku i da niste iznad nas. Da vi ovisite o nama kao što i mi ovisimo o vama. Mislim da je to stanje sad krenulo na bolje. (...)

—
Mi živimo u umjetnosti. Svjesni smo toga da se moramo boriti za egzistenciju također, no nikada nisam podilazio nikome u smislu da radim nekakav kič ili da pod svaku cijenu hoću nešto prodati. Čovjek se mora boriti za egzistenciju. Isto tako, mora raditi slobodno, neovisno o nekim komercijalnim efektima, a sad koliko se može izboriti za to, to je pitanje. (...)

TONKA JELAČA MARIJANČEVIĆ,
kiparica

—
Mislim da se splitska likovna scena poslije rata raspadala. Prije rata ona je bila međunarodna, nije bila samo splitska. Bila je na širem prostoru, bilo je izložaba na ulicama, dvorovima, na rivi – pada mi na pamet i *Ruža vjetrova*. Od rata naovamo bili su to samo Splićani, mladi umjetnici i oni koji su zastupali nove tehnologije, video i sl., tako da smo mi koji radimo rukom, kipari i slikari, bili zapostavljeni i čak proglašeni *passé*. Takvi umjetnici su bili proglašeni drugom ligom, što nije u redu jer svi smo mi različiti i na toj različitosti treba graditi svu tu ljepotu... Jer mi ipak radimo za druge ljude, ne umjetnici za umjetnike, nego za širu masu i njima mi dajemo dušu, duhovnost, dio sebe...

—
(...) Povjesničari umjetnosti imaju subjektivan pristup radu umjetnika. Nemaju "objektivu". Ja sam sad kustos, meni se sviđa ovaj umjetnik s instalacijom, a ovaj koji radi skulpture, on mi se ne sviđa, njega neću... (...)

ANTEJ JELENIĆ,
umjetnik

—
Mislim da se na splitskoj umjetničkoj sceni mogu vidjeti pozitivne promjene, odnosno odvija se jedan proces oslobađanja od straha i autocenzure. Kreće se prema smjeru obnavljanja, a tome doprinose i promjene strukture (naime, na vodeće pozicije dolaze mlađi i stariji hrabriji pojedinci). Taj pozitivan trend na umjetničkoj sceni prati radikalizacija i zakuhavanje u društvu, ali okolnosti upućuju na još veću moć izražavanja i slobode. Od strane vladajućih struktura pokušava se ugasiti umjetničko djelovanje, no ono time dobiva još veću snagu. Umjetnost je sloboda, način izražavanja koji govori uvijek o onome što je aktualno: nasilju, ekološkim problemima, novim modelima društva itd...

—
Umjetnost je po definiciji nezavisna i sve što je zavisno, ne bih niti nazvao umjetnošću. Postoje razni oblici umjetnosti, ali generalno ona treba djelovati kao cjelina. Svi sudionici Adria Art Annalea i Splitskog salona djeluju kao jedna cjelina i imaju određenu ulogu u ovom društvu, mada se zasad tako ne čini. To možemo i vidjeti u ovoj specifičnoj situaciji kada je izložba Adria Art Annale prisilno zatvorena, svi splitski umjetnici su se udružili i djelovali kao jedno.

ROBERT JOZIĆ,
akademski kipar, predavač na
Umjetničkoj akademiji u Splitu

—
Imam privilegiju da radim na Akademiji i tamo sam već trinaest godina, što znači da su neki ljudi koji su već afirmirani na sceni bili moji studenti i zapravo moji kolege. Tako da mogu donekle gledati mlade snage kako se razvijaju. Mislim da tu ima dosta potencijala, ljudi imaju što reći na tom području... Mislim da mladi umjetnici na Akademiji nisu skloni pričama

o podijeljenosti. (...) To društvo likovno... Uvijek su bile tu neke podjele, nikad to nije bilo 100 posto čisto. I mislim da je to donekle dobro. Samo to nije dobro ako se krene protežirati neku stranu do granice kada to postane svima preko glave. (...) Mislim da je likovna scena u Splitu dobra. Ja vjerujem u tu scenu.

—
Pozicija umjetnika u društvu? Ja se čak time toliko ne bavim u smislu da o tome baš razmišljam... Teška su vremena. Borba je na svim poljima. Da li umjetnici mijenjaju neke stvari? Jesu. Da li umjetnici misle da mijenjaju nešto, a ne mijenjaju? I to je istina... (...) Možda čak što su gora vremena, to će biti stvar bolja. (...) Da su stvari idealne, pitanje je o čemu bi umjetnici govorili. Uvijek to prati određenu fazu u kojoj se nalazi društvo. Čak i taj Split, koji je prozivan gradom slučajem za različite stvari, on je jednostavno takav. Ja ne znam kad će se to uspjeti izjednačiti. Možda neće nikada...

NINA JURIC,
povjesničarka umjetnosti, kustosica

—
Mislim da je generalno teško nešto u Splitu napraviti zato što je u početku rada sve u redu, ali onda razne institucije zatraže da stvari koje radiš odgovaraju onome što one žele da se napravi i da se priča, a ako pokušaš raditi nešto što je kritički, nastaju "blaga" odupiranja tvom projektu itd. (...) Postoje neke institucije koje malo koče proces, a što se tiče likovnih umjetnika u gradu, mislim da su oni manje-više uvijek spremni za suradnju. Kada se govori o tome da li postoje neke podjele na našem umjetničkom području, mislim da se mlađa generacija umjetnika nekako više drži za sebe, naravno ukoliko ih zanimaju isti problemi i pristupi u umjetnosti, dok se stariji umjetnici opet drže po strani i s nekakvim svojim stavovima i pristupima u umjetnosti. Nisam dosada vidjela neke velike projekte gdje su međusobno

svi surađivali, osim da su im radovi bili postavljeni na istom mjestu, što možda nije dovoljno. Mislim da bi se opća slika čitave naše scene mogla popraviti kad bi umjetnici pronašli neki zajednički jezik i zajedno pokušali raditi na ostvarenju nekih ciljeva koji su bitni za poboljšanje same scene: dakle ne postoji dovoljno izložbenih prostora, ne postoje financije... Mi nismo zajedno u tome boreći se za isti cilj i to bi bila moja kritika kulturnim djelatnicima u našem gradu.

—
Svi ljudi koji rade u području umjetnosti zapravo imaju jako male šanse. Iz pozicije povjesničara umjetnosti i kustosa, samo kad pričamo o mogućnosti zaposlenja, priča postaje smiješna i jednostavno prestaje. Šanse da kao povjesničar umjetnosti dobiješ neko kvalitetno školovanje i mogućnost za praksu, a pogotovo posao koji će biti plaćen, nikakve su. I to je veliki problem. Ako nemamo kvalitetan kadar u tom području, jako je teško očekivati da ćemo moći imati kvalitetno organiziranu umjetničku scenu. (...)

NATAŠA KADIN,
kulturalna menadžerica, kustosica i
predsjednica udruge Mavena

—
Scena je u Splitu jako specifična... Rekla bih da scena ima neke žarišne točke, koje su fizičke poput HULU-a i UMAS-a; tu je i Dom mladih kao žarišna točka nezavisne scene. Na njoj su prisutne i ideološke podjele. Ne bih rekla da je homogena. Mislim da je scena vrlo perspektivna – to govorim iz iskustva predavanja na Akademiji, zato što sam u stalnom kontaktu s mladim umjetnicima. To su mladi kvalitetni ljudi i mislim da ima puno talenata u Splitu, no ovdje često ne mogu naći posao, ne mogu se dokazati u maloj sredini i odlaze. Neki se vrate, što je super, ali mnogi ne...

Kad govorimo o kustosima, mislim da je velika razlika između institucionalnih i *freelance* kustosa jer je to jednostavno potpuno drukčija dinamika rada na izložbi i to se vidi na rezultatu. Imamo vrlo zanimljivih kustosa, no to je jedan termin na kojeg ljudi u gradu gledaju dosta čudno... Način na koji kustos i umjetnik surađuju su uvijek drugačiji. (...) Mi (Udruga Mavena) vrlo često radimo s mladim umjetnicima koji nemaju nikakvog ili imaju malo iskustva s postavljanjem izložbe, ili uopće s uobličavanjem vlastitog koncepta rada, i onda radimo s njima od početka. Postoji razlog zašto smo ga odabrali... Radimo s njima *artist statement*, na postavu izložbe, pomažemo u promociji, produkciji i post-produkciji rada i oni nam poslije obično budu zahvalni jer u tom procesu nauče sve stadije rađanja jedne izložbe. (...) Ne znam, ne bih rekla da utječemo na koncept rada, ali pomažemo prilikom koncipiranja samog teksta, to vrlo često radimo.

VEDRAN KARADŽA TABULOV,
po vokaciji slikar i grafičar, po tendenciji slobodni umjetnik

—
Splitska likovna scena za mene je nepoznanica iz razloga što nisam ovdje fizički prisutan. Ja sam na otoku, i tamo mi je atelijer i druge preokupacije. Koliko mogu pohvatati situaciju, mislim da su Split i njegova "divljina" koja postoji malo razbucani – malo i previše – ali s tendencijom organizacije, ja se nadam. Mislim da nismo totalna šteta, ali mislim da bi se od potencijala ekipe koja ovdje živi moglo učiniti i više.

—
Mislim da je ona slavna sintagma "umjetnost može mijenjati svijet" budalaština jer umjetnost svijet nije niti pokvarila pa ga ne može niti popraviti. Jedino ako govorimo individualno, mi naše svjetove možemo oblikovati i tako utjecati na svijet u globalu. E sad, koliko i s kojom

količinom predanosti, upornosti i odricanja, to treba znati svatko za sebe. Usuđujem se reći da sam prilično uporan i predan. Malo koja budala bi se bavila ovim poslom da su druge strane vage nisu ljubav i strast.

KUZMA KOVAČIĆ,
akademski kipar i profesor na Umjetničkoj akademiji u Splitu

—
Mislim da splitska likovna scena djelomično postoji, ali da upravo dimenzija predstavljanja djela i djelovanja suvremenih, odnosno živućih likovnih djelatnih umjetnika nije ostvarena u punom smislu i po našoj želji i potrebi. Je li to zato što i druge dimenzije likovnog života ne postoje u onoj mjeri da mogu pratiti i artikulirati likovni stvaralački život u zajednici – teško je reći. (...) Svojevrsna ideologizacija, koja postoji u cijelom društvu, postoji bez pravoga smisla i u pretjeranoj mjeri i u našoj umjetnosti... Naravno da nije da i ideologizacija umjetnosti nije sama po sebi legitimna, ali je potrebno pronaći mjeru da ona ne bi smetala životu (unutar) nje...

—
Položaj umjetnika danas u društvu nosi (...) stvaralački pečat s kojim može sudjelovati u želji ukupnoga čovječanstva da doprinese istini i ljepoti svijeta i društva. (...) Mislim da sam svojim radom drugim ljudima uspio nešto prenijeti i darovati. (...) Spomenici nisu samo posljedica neke shvaćene istine u zajednici, nego oni doprinose da te istine zažive.

PETRA KOVAČIĆ,
likovna umjetnica

—
Scena kao takva postoji, samo treba odrediti kakva je. Osobno se ne doživljavam dijelom te scene, dakle ne djelujem unutar ikakvih institucija, udruga, radim samostalno i možda cijeli problem gledam iz pozicije promatrača. Inače

nisam nailazila na nekakve veće otpore u prihvaćanju moga rada...

—
Pozicija umjetnika i umjetnosti u društvu izrazito je važna za razvoj kvalitete društva i društvene vrijednosti. Ipak realna pozicija samog umjetnika i nije toliko dobra, osobito što je u stalnom egzistencijalnom problemu, rascjepu kako raditi i zaraditi, a biti umjetnički aktivan. (...) Unutar moga pogleda na poziciju umjetnika prisutna je dvojakost: s jedne strane ona obogaćuje i lijepa je – kao umjetnik nailaziš na odobravanje i poštovanje, čak i divljenje ljudi – a s druge strane se ponekad osjećam kao zabavljač u društvu; umjetnik mora zabaviti publiku, na neki način...

TONČI KRANJČEVIĆ BATALIĆ,
kustos, umjetnik i svašta još

—
Pa mislim da ne postoji jedinstvena scena u Splitu, postoji puno manjih grupica koje imaju neke svoje zajedničke karakteristike. (...) Ima puno malih scena. Mislim da je dosta živahno. Može biti da to izvana i ne izgleda živahno, ali ja imam dojam da ljudi ipak nešto rade. Mi imamo veći problem s publikom koja nas ne prati nego sa ljudima koji bi nešto radili. Ljudi poprilično rade. Definitivno postoje privilegirani unutar umjetničkih krugova. Oni postoje svugdje. (...)

—
Pozicije i kustosa i umjetnika definitivno su bitne u društvu jer imaju mogućnost propitivanja nekih stvari koje nisu možda dozvoljene u drugim područjima. Imaju više slobode i u kustoskom i u umjetničkom radu.

ZORAN KRPETIĆ,
sudionik na splitskoj likovnoj sceni skoro četrdeset godina

—
Na likovnoj sceni su se događale različite mijene, a mislim da je sada ova scena praktički, i kao tema koja je nametnuta

sada na Splitskom salonu – "split in the Split" ili "split u Splitu" – doslovce takva. Trebalo bi tražiti nekakve korijene u povijesti i napraviti analizu stanja u likovnom svijetu koji se praktički od nastanka Akademije počeo cijepati. Desilo se nešto što, prema mom mišljenju, nije bilo dobro, a to je da su svi kadrovi iz Škole za primijenjenu umjetnost usisani u Akademiju. Temeljno, Akademija nije bila dobro pripremljena da bi počela rad, mislim da je napravljena preuranjeno, ishitreno i bez značajnih kapaciteta. Kasnije je nastao jedan apsolutni kaos u svemu i taj je rascjep danas evidentan na svim razinama. Što se mene tiče, svoje mjesto sam pronašao i dobro se osjećam u tome. Ne vidim nikakvih ugroza od bilo koga i mislim da se na ovom tržištu likovne umjetnosti, ako ga možemo prozvati tržištem, dobro snalazimo svi skupa, mada neki grintaju da nema, da neće biti...

—
Umjetnost je nešto što je živo i moramo se prilagođavati općem stanju. Opće stanje je i u svijetu kritično, nije baš bajkovito. —
Umjetnik je kreator. (...) Mi smo svi politizirani do krajnjih mjera, do krajnjih granica. Mislim da bi bez te politike naša uloga umjetnika bila minorna, ne bi bila značajna. Uloga umjetnika je jednaka ulozi jednog premijera. Mislim...

ANTE KUŠTRE,
Ante i Kuštre i ton

—
Osnovna karakteristika splitske scene – prema mom mišljenju – je u tome što ona postoji i ne postoji. I po tome je baš "SPLITska". Jedan dan postoji i sutradan već ne postoji. To je tipična i bitna odrednica svih pojava u Splitu, a naročito se to manifestira na tzv. splitskoj likovnoj sceni. Ona jednostavno nema svoj prostor izvedbe. Da bi neka scena bila postavljena, potreban je set, pozornica, mjesto okupljanja. Toga u Splitu nikada

nije bilo i tako se stalno scena iznova rađa pa onda umire, povremeno se manifestira, ali nikako da trajno u kontinuitetu zaživi i da bude relevantan prepoznatljiv subjekt i izvan granica Županije. U tom smislu mi imamo riječku likovnu scenu, čak dubrovačku, o zagrebačkoj da ne govorim, ali splitska likovna scena, kao jedan pojam koji je relevantan, ne postoji. Postoje splitski likovni umjetnici. (...) Naravno da je rat rez u životima svih pa tako i kod umjetnika u Splitu. Prije rata i poslije rata su dva različita vremenska razdoblja. Ja, naravno, nisam mogao sebe smatrati ni doživljavati kao dragovoljca domovinskog arta prije rata, nego tek poslije, jer sam se našao u situaciji urbanog artnika, znači svakodnevna borba za preživljavanje. I uz mnogo, mnogo rana koje mi svi imamo, a one su nevidljive, mi nemamo nikakav status. Ali na kraju krajeva mi smo sami odgovorni jer nam nedostaje dovoljno samopoštovanja, samopouzdanja i samorealizacije. Na taj način smo se doveli do toga da nas marginaliziraju, a sada je stvar još teža. Na neki način mi se nalazimo u ratnoj situaciji jer nam se limitira, smanjuje i oduzima životni i radni prostor (počevši od Podruma, preko ateljea itd.). (...) Mi nemamo ni jednu točku okupljanja, ni jedno mjesto, ni jedan klub. Svi to drugi imaju, sve druge profesije imaju svoje mjesto. Mi svoje mjesto nemamo, mi smo stalno negdje gosti i nemamo kuću svoju. "Casa nostra" nam fali!

—
U našem društvu, budući da je ono takvo kakvo je, ipak prilično kulturno nerazvijeno, ma što mislilo o sebi, pozicija umjetnika je drugorazredna ili trećerazredna, na štetu tog istog društva. Naime, neka druga razvijenija društva, tj. kulture, potpuno su svjesni vrijednosti umjetnika i umjetničkih djelovanja u društvu, konačno zbog toga jer znaju da život oponaša umjetnost. Mi smo oni koji stvaraju simboličke vrijednosti koje

onda kasnije društvo oponaša. U našem društvu trebamo još sačekati, a i ubrzati taj proces spoznajom da je umjetnost zapravo politika nemogućeg kao što je politika umjetnost mogućega. U tom smislu ja sam sebe doživljavam ponekad kao političara nemogućeg, čekam prvog mudrog političara koji će to znati prepoznati i on će se prvi meni javiti da bi me angažirao. (...) Mi smo mnogo odgovorniji, nego što mislimo da jesmo, za situacije i kretanja u društvu, prema naprijed ili prema natrag. Ali kako taj nedostatak svijesti postoji, mi se i dalje u velikoj većini doživljavamo kao netko tko nešto od nekoga prima. Mi u društvu mnogo više dajemo, nego što primamo. Umjetnost je kapital. U tom smislu ja sebe doživljavam kao poduzetnika u umjetnosti i kulturi. Jednog dana postat ću i artni profiter ukoliko se spojim s odgovarajućim suradnicima. I to bi mogli biti svi mi. To je u konačnici i smisao budućega razvoja. Umjetnost i kultura su danas u svijetu lokomotive razvoja; kada svi ostali sektori zastanu, kreativnost krene. Zbog toga je prošle godine u svijetu prvi put kreativna industrija nadmašila po profitu farmaceutsku industriju. Međutim, ova naša je provincijalna kultura. Mi živimo de facto u Splitu, koji je provincija, i Hrvatskoj, koja je također provincija europska. Živimo u provinciji provincije. Ali iz provincije su uvijek dolazili najbolji i najveći umjetnici; to znamo kroz povijest umjetnosti. Konačno, ta naša pozicija nam daje mogućnost, jednu prednost komparativnu, mi iz Splita možemo vidjeti na sve četiri strane svijeta brže, bolje, preciznije što se događa svuda oko nas, pa i u svijetu, nego naši kolege iz drugih gradova Hrvatske.

IVAN LISTEŠ,
akademski slikar

—
Splitska scena koliko je povezana, toliko je i podijeljena. Bit ćemo konkretni i realni,

nećemo lagati sami sebe. Ta podijeljenost ovisi od pojedinaca, događa se između pojedinca i pojedinca, između grupe i grupe... Najviše slični na priču o Romulu i Remu i vučici koja ih je došla. Svi znamo kako je završila priča o Romulu i Remu. Romul ubija brata, a došlo ih je isto vučje mlijeko. Nije bitno tko je vučica! Vučica će se sama prepoznati. Vučica je sklop svih institucija s više "čiča", s više medijskog prostora, s više akademskog prostora... Sad je stvar je li taj Romul ubio Rema kasnije ili je Rem sam odustao od te "čiče" ili sise vučice? I u tome je poanta cijele priče. A da ne pričamo o osnovnoj podjeli koja traje još od Šmoje, o podjeli na vlaje i bodule, i tko je u kakvim institucijama i kako djeluje...

—
U našem društvu jako je žalosna pozicija umjetnika. Trebali bi najprije banalizirati i definirati: što je to umjetnik u našem društvu? Svakodnevno čitamo i gledamo medije gdje veći prostor ima sin od tamo neke naše pjevačice, nego jedna dobra izložba umjetnosti koja se dešava u našem "malom mistu". (...) Prije svega sam pristalica stava da treba naći svoje mjesto pod suncem, izboriti svoje mjesto pod suncem i graditi svoju umjetnost. I sigurno da nisu svi ljudi u istoj startnoj poziciji.

NATAŠA LJUBETIĆ TOMIĆ,
akademski slikarica

—
Na sceni unazad nekoliko posljednjih godina nisam bila baš prisutna, tako da se sada pomalo vraćam, ali scena definitivno postoji po mom mišljenju. Ona je rascjepkana, više su prisutne individue koje djeluju na različitim stranama i prisutni su različiti načini izražavanja, od tradicionalnih medija do suvremenih zbivanja. (...) Ono što mi se uvijek posebno sviđalo jest društveno angažirana umjetnost zato što se tu nekako najviše uključuje lokalno stanovništvo koje je, po

mom mišljenju, jako bitno za egzistiranje nas umjetnika. Mi smo u recipročnom odnosu i međusobno ovisni na neki način. Oni su ti koji čitaju našu umjetnost, koji su s nama povezani. (...)

—
Nikad nisam doživljavala poziciju umjetnika kao nešto superiorno. Umjetnik je definitivno mnogo više od kroničara, zato jer prenosi duh vremena i esenciju, i onaj osjećaj koji se ne može samo riječima opisati. Po mom mišljenju, to je jedna komponenta društva koja je neizbježna, koju treba njegovati i ako umjetnosti odu, odlazi i duša, ostaje samo ono konkretno, fizičko, realno koje nije dovoljno za egzistenciju. Mene dosta zanima čovjek. Na jednoj izložbi sam razmatrala gubitak tijela u sistemima suvremene komunikacije. Zato sam se i osvrnula bila na tradicionalne medije jer ljudi sve više koriste računala, a sve manje koriste ruke. Sve manje oblikuju direktno u materiji, sve manje ulaze u kontakt s materijom... (...)

BOŽO MAJSTOROVIĆ,
muzejski savjetnik u Galeriji umjetnina

—
Splitsku scenu možemo uzeti više kao jedan operativni, tehnički pojam. Gledajući malo u povijest splitska scena nikad nije bila brojnija, nikad nije bila raznolikija, što je prirodno i normalno s obzirom da su se u zadnjih desetak, petnaestak godina dogodile važne stvari, prije svega na institucionalnoj razini; znači osnovana je Akademija, nešto se događalo sa muzejima i prostorima. Scena živi na jedini način kako može živjeti jedna scena, uvijek u nekim sukobima, uvijek u nekim previranjima. Jer sasvim je normalno da u prostorima umjetnosti dolazi do prijepora i antagonizama, i to je u nekim normalnim okolnostima i poželjno ako su teme i ako su prijepori, tj. ono oko čega se raspravlja, važni i ako u svemu tome postoje argumenti. (...) Puno

toga se promijenilo i inače u suvremenoj umjetnosti. Nekako smo se dogovorili kroz desetljeća da umjetnost nije nešto što se događa u direktnom odnosu sa Svevišnjim, pa smo nekako riješili i da umjetnost ne ide iz duše, pa smo se dogovorili i oko toga da nije ni stvar trbuha, ali u međuvremenu smo se umorili pa smo na genitalijama stali. (...) Sasvim je normalno da smo manje-više svi postali kreativci, pa ako se maknemo dalje sasvim je normalno da se svatko bavi svime. Onda mi je teško – ne govorim samo o umjetnicima, nego i o svojoj branši – ako smo mi takvi, davati nekakve kritike prema vani. (...) U svakom slučaju, došli smo do toga da će nas koji se bavimo ovime biti jednako kao i konobara i postat ćemo idealno mjesto za ono što su u ovoj neslavnoj kulturnoj strategiji nazvali “kulturna industrija”. Postat ćemo, što kustosi što umjetnici, prvi ešalon koji će primati goste. Tako da je situacija s jedne strane nikad bolja, a s druge strane je vrlo, vrlo zabrinjavajuća, a pitanje je koliko mi imamo i refleksa i odnos prema tome, i koliko uspijevamo sebe sagledati, a ne samo gledati druge.

—
Pitanje privilegiranosti je sasvim legitimno i normalno. Primjerice, mi smo došli u situaciju da je privilegiran svatko onaj tko je zaposlen. Danas biti zaposlen na Akademiji kao profesor, to je bingo, a biti nezaposlen umjetnik, to je strašno. Ista stvar je i sa kustosima, mada su naše plaće puno različite. Dakle, već tu imamo neku vrst privilegiranosti. Kako se dolazi na razna mjesta, mislim da je to dosta slično. Što je politika ili ne-politika, koliko mi sami generiramo takvu vrstu politike; lako je politici sa ovakvim narodom... Na koncu lako je politici sa ovakvim umjetnicima i sa ovakvim kustosima i ravnateljima. Mi smo izabrali ili biramo, reproduciramo ono što jesmo. (...) Isto tako postoje u našem području i umjetnički OPG-ovi preko kojih neki ljudi enormne

novce dobivaju, ili su namješteni, ili su po Akademijama, pa imaju namještenja, pa imaju udruge, pa imaju ovo, pa imaju ono. Sve je to lako dostupno i lako vidljivo i tu se vidi ta razlika, samo je pitanje da li se to želi vidjeti, da li se to zna vidjeti. (...) Da odmah kažem, u društvu su umjetnici nebitni i postat će još nebitniji. A najgora je stvar što sami radimo na vlastitoj nebitnosti. Obično volimo reći da smo kritička savjest društva, da smo mi oni koji upozoravaju. Međutim, ono što mogu vidjeti i čemu sam sve skloniji jest to da smo svi mi skupa – i umjetnici i kustosi – slika društva. Mi nismo ništa puno bolji. Dapače, lijepo smo se prilagodili cijeloj situaciji i praktički funkcioniramo na isti način. Moja omiljena tema godinama je – to svatko zna – HULU. Mi smo imali u stvari jednu od najbogatijih udruga. Umjetnici obično vole prozivati institucije i nekakvu politiku imaginarnu, a događalo im se da imaju vlastitu udrugu... Moralo se dogoditi sve što se dogodilo, moralo je doći do toga da prestane dotok novaca da tek onda dođe do smjene. Osnovno pitanje je što je vlastita udruga učinila za svoje članove? Postavio bih pitanje i oko toga jesmo li mi javni interes? Kakva je razlika između Zdravka Mamića i Marinka Sudca? Jedan je preuzeo i privatizirao nešto što se zove sport, a drugi je privatizirao jednu drugu vrstu nacionalne vrijednosti, nešto što se zove umjetnost. Imamo situaciju: neoliberalno na balkanski način. Vlasništvo je privatno i to je neupitno, ali trošak? Trošak je zajednički. Što je više javni, to je onda bolji. (...) Koja je razlika između dva akronima: HNS-a i HNS-a? Nema je. Godinama su neki samozvani koncesionari na domoljublje rasturili domovinu, a samozvani koncesionari na kulturu su rasturili kulturu. I to je ta priča. Stvarno bih volio vidjeti da se iz naših krugova to jasno kaže, da se o tome jasno govori. A mi smo odlučili da se tome prilagođavamo. (...)

ANTE MANDARIĆ,
slikar i kipar

—
Ne bih se složio s tim da je netko bio privilegirani da izlaže ovdje ili ondje... ne bih uopće spominjao neke trzavice između struke i likovnosti... Stvar je samo u vlastitom zadovoljstvu, osjećanju te umjetnosti. To ti uzme toliko vremena da nemaš kada misliti je li te negdje netko sapletao ili što predbacio. Družio sam se svojevremeno sa starijim slikarima, Kaštelančićem, Zrinskim, i oni su uvažavali mlade ljude, to je bio drukčiji odnos nego danas. Grad nije učinio ništa da bi bio ono što može biti – grad kulture, umjetnosti... Grad na Mediteranu koji bi zaslužio jedno bolje mjesto. Kažu, važan je novac... Da, ali bitna je i volja da se umjetnicima pruži mogućnost da mogu djelovati i raditi. Tu je problem Grada i ljudi koji njime upravljaju. (...) Iako pripadam starijoj generaciji, uvažavam i najsuvremenije izraze, bez obzira je li to umjetnost ili ne... Sve je umjetnost. I protest... Goya je bio netko tko je protestirao svojim crtežima u onom vremenu koje je bilo dosta teško, čak i po cijenu života.

—
Umjetnik je nevjerojatno bitan društvu, no ono ga mora prihvatiti kao nekoga tko može pozitivno promijeniti nešto u razmišljanju o egzistenciji pojedinca ili grupe, grada i tako dalje... Mislim da se bez umjetnosti grad uopće ne može nazvati gradom. Bez umjetnika grad je kao bez duše. (...) Ne bih nikad želio biti nešto drugo. Uvijek bih bio isto, onaj koji nešto želi napraviti u slikarstvu i skulpturi... Bio bih samo to. Samo što bih se drukčije ponašao. Danas umjetnik mora raditi i neke stvari u kojima podilazi da bi preživio. Jer, on nema sigurnu egzistenciju, on nekako mora živjeti. Još ako ima obitelj, to je jako teško... Umjetnost je potreba. Ne mogu niti jedan dan provesti da nisam slikao ili nešto radio. Bila Nova

godina, Božić ili Uskrs... Svestran sam, u stvari, i možda mi je to i naškodilo. Ostao sam rastrgan sam u sebi, što ću prije raditi? U kamenu sam jako vješt, no tu vještinu treba znati iskoristiti, upotrijebiti... Vještina sama po sebi ne znači ništa. Teško je reći za sebe da si umjetnik i ocijeniti se.

ĐANI MARTINIĆ,
magistar kiparstva, asistent na Umjetničkoj akademiji

—
Društvo je podijeljeno, ali nije tu u pitanju samo Split, već općenito cijela država. Što se tiče šanse? Hm, kako kome vjetar u jedra puše! Mislim da je podijeljenost u smislu kad uzmemo nekog iz visoke kulturne scene i običnog pučanina; problem je u tome što su isključivi i jedni i drugi. (...) Sad općenito ta isključivost je ono što ograničava samu umjetnost. A danas je opet to neko vrijeme kada je umjetnost prošla dalek put da bi bila isključiva. Tako da je naše društvo isključivo. Neki jesu privilegirani, ali ne zauvijek... (...)
—
Pozicija umjetnika danas u društvu nije više ista kao nekoć kad nije bilo toliko medija i televizije, interneta i sličnoga. Tada su umjetnici imali direktniji pristup populaciji, više se na njih oslanjalo. Danas je kao u filmu, nije umjetnik više glavna uloga, nego neka sporedna uloga. Ali dapače, sporedna uloga, ako je dobro odigrana, može dignuti cijeli film.

JAKŠA MATOŠIĆ

—
Meni su kolege koje sretmem uvijek inspiracija. (...) Pravite umjetnost, a ne scenu. To bi bio moj neki “hipi” slogan. (...)
—
Umjetničko djelo je uvijek pametnije od umjetnika, a kustos je tu kao netko tko bi stvari trebao držati pod kontrolom. To znači da umjetnik ne uprska ono

što se dogodilo. Umjetnik je kanal za *download*. Sad možemo raspravljati što se *downloada* i s kojeg servera se *downloada*. To ovisi o vjerskim, nacionalnim odgojima, osjećajima i ne znam čemu... Ja imam masu filmova i crtića za koje sam napisao glazbu, ali nikad nisam imao dojam da ja to stvaram... Samo se otvoriš i to su obično najbolje stvari. (...)

IVANA MEŠTROV,
povjesničarka umjetnosti i kustosica,
asistentica na Filozofskom fakultetu

—
Splitska scena? Dosta kompleksno pitanje. Ne znam da li bih mogla pričati o sceni, mislim da scena nije jedna, nego da je ona mnogostruka. U ovih pet godina ja jesam zamijetila zanimljivih fenomena u Splitu, isto tako i umjetničkih djelovanja, ali što se tiče same scene sumnjam da ona ima neke jasne značajke niti da je ona prepoznatljiva šire – na taj način. Mislim, za to bi trebalo postojati malo više međuprožimanja ne samo među svim akterima koji jesu na sceni kroz različite platforme, načine udruživanja i slično, nego isto tako jedna suvislija i sustavnije podrška. Zagrebačka scena postoji na način da postoji vrlo jasno formirana zagrebačka nezavisna scena koja se profilirala u ovih zadnjih deset, pa čak i petnaest godina, i koja je formulirala vrlo zanimljive i bitne zahtjeve za valorizaciju nezavisne kulture i njezinu potporu uopće. Tako da na taj način bismo mogli govoriti o određenoj zagrebačkoj sceni. Ali naravno, ništa nije tako jednoznačno, teško je govoriti o pariškoj, njujorškoj sceni. To isto ovisi o tendencijama, o trenutku, s financijskim mogućnostima i podrškama. (...)

—
Umjetnost kao realni agent promjena i umjetnost koja ima posljedicu? Vrlo je zapravo nekad pretenciozno isto o tome govoriti, makar unazad dvadeset

godina jako često raspoložemo terminima angažiranih umjetničkih praksi, socijalno osviještenih, kritičkih, društveno orijentiranih, onih koje teže nekim promjenama društvenih i političkih percepcija. Pa s jedne strane vjerujem da u jednom malom segmentu to stoji, ali uistinu unutar možda nekih mikrolokacija. Možda je i *Kvart* jedan takav mikroorganizam. Međutim, koliko zapravo umjetnost može biti društveno efektivna... S jedne strane mislim da se tu bitno vratiti na samu poziciju autonomije umjetnosti, koja je opet vrlo relativan pojam i zapravo na neki način utopija, ali ono što je tu bitno sagledavati, recimo kroz prošla stoljeća, umjetnost se isto tako pokušavala emancipirati, znači ne biti u funkciji, to je vrlo bitno. I znači recimo kroz dvadeseto stoljeće zagovaramo to jedno određeno promišljanje o autonomiji umjetnosti, ali s druge strane sasvim smo svjesni da je to vrlo relativno. Međutim, ono što je svakako bitno jest da umjetnost je taj jedan prostor paralelan s nekim drugim prostorima, i znanja i politike, koji može biti kritički agens, komentator. Dakle, ne nužno umjetnost da mijenja, ali može bar biti imaginativna promjena! (...)

NENO MIKULIĆ,
akademski slikar

—
Splitska likovna scena postoji, ona nikada i nije prestala postojati. Mislim da je današnja likovna scena veoma suvremena, naši umjetnici rade isto što i njihove kolege po svijetu. Baš sam nedavno posjetio *Biennale* u Veneciji gdje sam vidio mnogo zanimljivih stvari, no da ga cijelog komprimiramo dobili bi splitsku scenu u malom. Naravno, ne možemo govoriti o jednakoj kvaliteti radova, ali tematski je to potpuno ravnopravno. Split ima specifično izraženu kreativnost, a ljudi imaju jednu klicu inteligencije, što je potrebno za dobru umjetnost.

—
Pojedini umjetnici su pozvani da ruše stereotipe i pomiču granice, no ja pak nisam takav... Postoje i oni koji stvaraju svoj minimalistički svijet, samozatajni su i zatvaraju se u svoje čahurice.

FRANO MISSIA,
slikar, sveučilišni profesor

—
Nisam prisutan u Splitu otkad sam diplomirao na zagrebačkom fakultetu. Odmah sam otišao na studij scenografije, s tog studija u Pariz, iz Pariza u New York... Ali sam nastavio izlagati u Splitu mahom kroz ljeto. Puno mi je ljudi u tome pomoglo. (...) Moja misao vodilja je da je cijeli svemir nastao u kaosu, u velikoj eksploziji. E sad, ako je nastao u velikoj eksploziji, onda je to jedna postepena organizacija koja je u prirodi samoj. Tako bi trebalo biti i u slici. (...) Počinje kaosom, a završava nekim redom. (...) Sve je u gibanju. (...)

—
Živimo u jednom aglomeratu i reagiramo na sve moguće utjecaje koji dolaze sa svih strana. Neke primamo kao pogodne za nas, a neke odbijamo. (...) Umjetnici su podložni tom utjecaju, jedni reagiraju na jedan način, drugi na drugi... (...) Svi imaju svoje mjesto pod suncem. (...) Stara je teorija da je umjetnost umrla, pogotovo slikarstvo. Još nekako skulptura i gura. Čak je i Michelangelo rekao *io non son dei pittori, sono dei scultori*. Dobro, u ono doba to su bili manuali. Sigurno da i arhitektura i skulptura imaju budućnost. A slikarstvo? Što mu Bog da! (...) Splitska publika me prihvatila kroz gole žene jer je to prilično privlačno bilo. Te forme, krugovi i kugle... (...)

OLIVER MIŠURA,
akademski slikar, diplomirani pravnik

—
Što se tiče splitske scene mislim da ona postoji, odnosno postoji htijenje, dobra

volja, postoji energija, pogotovo mlađih generacija svih smjerova na Akademiji i povjesničara umjetnosti. E sada, postoje priče o fragmentaciji te scene. Mislim da ima tu istine. To je problem splitske scene koji se nadovezuje na mentalitet, splitski kontekst u kojem se ona događa. Mada je po meni pomalo nezrelo i neozbiljno takvo lokaliziranje umjetnosti! Tu je zapravo geneza te fragmentacije. Geneza je u nekom smislu i neznanje. Umjetnost je nešto puno šire i puno veće nego što se može staviti u lokalne okvire... U pitanju su također i taštine jer ipak su tu ljudi koji generiraju takvo stanje. Koliko imam saznanja većina mladih umjetnika je izvan toga konteksta i važno je očuvati takvu pozitivnu energiju, ne opteretiti ih prošlošću, onim što je bilo, nego ići dalje. (...)

—
Pozicija umjetnika u društvu nije ništa manje važna nego pozicija svih ostalih društvenih čimbenika, dapače, čak je i važnija jer je umjetnik alternativac. Nije bilo društva bez umjetnosti, nikad dosada. Tako ga neće ni biti. Danas pogotovo, kad su prisutna zatiranja i ignoriranja umjetnosti u postmodernističkom neoliberalnom društvu, kad je prisutno opasno zatiranje umjetnosti na račun materijalnog. Umjetnost je danas još potrebnija. Ona mora biti ozbiljna. Ona ne treba tražiti poziciju, ona poziciju ima, samo je treba braniti, kao što je brani filozofija, znanost i religija. (...) Mislim da je jednom i Duchamp rekao da ne vjeruje u umjetnost, ali da vjeruje u umjetnike. Pozicija umjetnika je itekako bitna! (...) Umjetnost je jedno ozbiljno područje, ono je šire od ijedne znanosti. Nijedna znanost ne može biti široka kao umjetnost, umjetnost se tiče svih, nema onog područja kojeg se umjetnost ne tiče. Nijedna znanost se ne mora ticati umjetnosti, ali se umjetnost može ticati svega. (...)

TEA MORIĆ ŠITUM,
slikarica

—

Splitska likovna scena je poprilično zanimljiva biljka. Dugo pratim zbivanja na splitskoj sceni i mislim da je dosta autohtona u odnosu na Zagreb; studirala sam tamo pa mogu napraviti paralelu. Zagrebačka likovna scena se dosta oslanja na jedan europski moment, čak bih mogla reći i kopirajući moment, dok se na splitskoj likovnoj sceni događaju neki momenti individualnosti. (...) Izlagati na *Salonu* bila mi je velika želja. To je bila top izložba na kojoj netko može sudjelovati. Ako sudjeluješ na *Splitskom salonu*, onda si doživio veliko priznanje. Uvijek je podjela u umjetničkom svijetu između starijih i mlađih, između onih koji su stekli nekakav renome i onih koji tek dolaze na scenu. Čini mi se da je podjela između konceptualne i, nazovimo, tradicionalnije likovne scene dosta aktivna i tu bih se bazirala na temu podjele. Mislim da je sama scena nesretno razjedinjena i da nas to čini slabijima umjesto jačima.

—

Svaki je umjetnik odgovoran u odnosu na to koliko zna. Odgovornost svakog umjetnika ponaosob je njegova osobna stvar. Nikad umjetnicima nije bilo teže nego danas. Većina ljudi koje poznajem mora raditi barem jedan posao sa strane da bi se eventualno mogli baviti svojim radom... Mislim da to nije nimalo jednostavna pozicija jer egzistencija je svima na klimavim nogama, a posebno umjetnicima. A biti umjetnik i imati obitelj – mislim da je to jedna stepenica više toga. (...) Mislim da se pozicija žene još dosta razlikuje od one muškarca u našoj struci. Čula sam komentare: “Nemoj se uopće truditi jer ti ćeš se ionako udati, roditi i imati djecu.” I od starijih kolega sam čula komentare: “Ti si ženskica, bolje da si profesor, nemoj se uopće baviti radom, nema to smisla...” Općenito mislim da je ženama teže nego muškarcima.

ANDREA MUSA,
akademska slikarica

—

Splitskoj umjetničkoj sceni je potrebna defragmentacija jer su njeni sudionici individualci. Trebali bi se povezati i međusobno surađivati, što je ustaljena praksa u inozemstvu. (...) Prisutna je podijeljenost, grupacija na određene klanove i klasifikacija po medijima izražavanja, što je po mom mišljenju potpuno nebitno. Ne volim isključivost, koja je tu neprestano prisutna, i svaki medij bi trebao biti jednako zastupljen.

—

Uloga umjetnosti u suvremenom svijetu je veoma važna. Ne može se uvijek direktno djelovati na promjene, ali na indirektan način, polazeći od svakog pojedinca, svakako može. Umjetnik treba imati odgovornost u društvu i vjeru da može mijenjati stvari, a onog trenutka kada prestanemo vjerovati da intelekt i umjetnost mogu činiti promjene u društvu, onda smo u tom trenutku kao pojedinci i društvo mrtvi...

LUCIJA MYŠIČKOVA,
magistra kiparstva

—

Mislim da je splitska scena poprilično depresivna. Moje mišljenje je da je umjetnost jedna vrsta alternativne medicine i ne bismo bili ovakvi da se širi malo više pozitivne. Istina je da je umjetnost uvijek odražavala nekakvo sadašnje društveno i političko stanje, no ako zaglibimo skroz u tu socijalu, onda nema svjetla. (...) Ima vrlo kvalitetnih ljudi, no Split je zatvoren. Ljudi ne izlaze van, ne unose izvana i ne iznose van... Palača ima predebele zidove.

—

Pozicija umjetnika u društvu je filozofska, psihološka i terapijska. Ako izliječiš čovjeka, onda ćeš moći živjeti od te umjetnosti. Ako mu uneseš dašak sreće u život, onda ćeš moći osjetiti zadovoljstvo

u umjetnosti. (...) Moja ideja umjetnika? Svaki od nas se rađa s drugačijim načinom izražavanja. Netko voli pričati, netko zna izražavati sebe u likovnosti. Ja se osjećam kao neka vrsta terapeutkinje, pa čak i znanstvenice... Istražujem jednu stranu psihologije, sociologije, ljudskog života, budućnosti, prošlosti i sadašnjosti. (...) Mislim da je moja umjetnost, barem dosada, u ovih zadnjih 14 godina, ljude činila sretnim. Kada nekoga učiniš sretnim, ti ga djelomično izliječiš.

GLORIA OREB,
multimedijalna umjetnica

—

Kad se spominje pojam scena, onda se misli na ono vidljivo, a meni je puno zanimljivije ono suptilno nevidljivo zbivanje u gradu i ta nekakva poetika koja nije toliko čitljiva na razini dokumenata ili na razini izložbi. To je nešto suptilno i u biti nematerijalno. Utoliko se taj pogled na scenu odražava i na moj rad koji je prilično nematerijalan i prilično nevidljiv. To mi je zanimljivo jer mi pruža puno širi prostor za manevar. (...)

—

Ne znam koliko se uloga umjetnika percipira kao bitna na razini javnosti, ali zapravo jako je bitna jer ta suptilna razina djelovanja utječe na društvo, možda ne toliko jasno i očito. (...) Umjetnik je ona suptilna sila koja je “od ispod”, koja je možda i nevidljiva, sila koja ako se previše eksponira, onda nije toliko iskrena i neposredna. Znači, umjetnik je jedna suptilna razina koja djeluje na naše živote i na naše okruženje, u svom finom tkanju, jednoj finoj suptilnoj poetici.

VANJA PAGAR,
slikar

—

Mislim da scene uopće nema. Ne bih uopće tu komplicirao i rekao bih možda i banalno da su umjetnici zapravo individualci i da tu nema scene kao

pokreta. Svejedno jesi li u Bukureštu, Splitu ili bilo gdje. (...) Mislim, umjetnici su individualci, ne znam čemu komplicirati stvari; uvijek su bili i bit će! Dogodi se da se oforme nekakve grupe, pa neki pokreti, ali to su već druge priče...

—

Kad si umjetnik onda si interesantan medijima. Privilegirani si utoliko što imaš medijsku pažnju. Umjetnost? Što to znači? Po mom mišljenju, umjetnik je zanatlija. Pekar može biti umjetnik. Kuhar, konobar... Sportaš... Svaki zanat može biti umjetnost ili ne. (...) Pitanje je samo jesi li multimedijски umjetnik pa radiš kolače i kruh ili razne vrste peciva. U principu, stvar je tu negdje: tijesto, sastojci, špaher...

MIRAN PALČOK

—

Što se tiče splitske scene, ona po mom mišljenju i ne postoji. Postoje ljudi koji se trude, koji rade, koji pokušavaju nešto, ali splitska scena ne postoji. Nema atmosfere, nema događanja, osim tih pojedinačnih, nema nikakvog suživota. Svak’ za se travu pase. Mislim da je osamdesetih bilo puno bolje nego danas. (...)

—

Umjetnik u društvu je kao i društvo. Ono je zbrčkano, konfuzno... Takvi su i umjetnici. Zapravo, umjetnost je potpala pod komercijalu. Ljudi se pokušavaju dodvoriti, svidjeti, raditi bilo što što nije umjetnost. Mislim da je to najveći problem, traži se od društva da im da novce i uvjete, ali zapravo svatko želi novce i uvjete, a ne raditi umjetnost. (...) Ja sam privilegirani jer mi je Bog dao sposobnost da to radim. Mislim da je to dovoljna privilegija i mislim da ne treba tražiti nešto izvan ili više toga.

SUNČICA PERIŠIN TOMLJANOVIĆ
KUZMANIĆ, slikarica

—

Mislim da je splitska scena kao šipak. Ima vrlo tvrdu koru i vrlo lako se može

proći oko nje i ne znati da uopće postoji netko tko poznaje nekoga unutra. Kada se nekako slučajno upozna nekoga iznutra, otvori se jedan bogat svijet, ima svega i svačega, i poezije, i umjetnosti, i performansa, i filma... Puno, puno toga, ali nije lak taj moment gdje netko to može otkriti. Treba biti uveden, treba imati čarobni ključ, otkriti čarobna vrata.

—
Ljudi se zaborave, ratovi se zaborave... Ostaju radovi, ostaje neka priča koju je neki kreativac morao reći o tom vremenu, o nadama tog vremena i nešto opisati što je osjećao. Mislim da umjetnici danas mogu reći ono što se drugi ne usude i mogu pokazati ljudima koji su previše zaokupljeni svakodnevicom da pogledaju neke stvari, probleme, ljepote, veselja, nade, nove ideje; otvarati im oči... ali postoje limiti. Dakle, isključeni smo iz društva vrlo učinkovito ovdje, u ovoj državi; nemamo nikakve financijske potpore i stabilnosti, nema mogućnosti da se razvijamo kao europski umjetnici. Oni vani postaju superzvijezde...

VEDRAN PERKOV, vizualni umjetnik

—
Splitska scena, to jest kompleksno pitanje... što je uopće scena? Mislim da sam naziv scena dolazi iz nekoga više institucionalnog i kustoskog miljea, koji pokušavaju stvari malo staviti u neakve kutije pa se lakše snaći. Scena bi valjda trebali biti ljudi koji rade, koji izlažu, koji nešto proizvode. Split je premali da bi on imao nešto što bismo nazvali definiranom scenom. Nije to kao berlinska slikarska scena osamdesetih, tamo imaš dvjesto ljudi koji su se izražavali na jedan sličan način u nekome periodu. Naravno, to je grad s par milijuna stanovnika pa se dvjesto ljudi može dogoditi. U Splitu nije tako. Imaš ljude koji su povezani, koji su srodni u načinu rada i to je po troje, četvero... Ili samo jedan... Ne možeš

ih skupiti i staviti u jednu škatulu jer je premali broj tih ljudi koji su povezani izražajem da bi bili scena. Međutim, kada spojiš sve te ljude koji izlažu i koji proizvode radove, onda možemo reći da imamo veliki broj ljudi koji rade. Eto! (...) Da bi se imala scena, ti moraš uložiti u nju, moraš imati nekakve pretpostavke, moraš imati prostore za izlaganje. Splitska "scena", odnosno splitski umjetnici su osuđeni na tri-četiri neka prostora koji kontinuirano nešto malo rade, što je nedovoljno da bi ti mogao doći i reći ovo je splitska scena. To su nekakvi sporadični događaji. (...) Za usporedbu uzmimo Splitski salon. Splitski salon je godinama davao nekakav presjek "scene", ali je taj presjek bio poprilično sužen. To je bila nekakva scena suvremenog likovnog izražaja, dok su ljudi koji se bave nekakvim klasičnim tehnikama, materijalima, temama bili zanemareni, nažalost. Iako se pričalo da se to treba promijeniti, to se nije dogodilo. Ti ljudi jesu tu i rade, ali ih nema. (...)

—
Pozicija umjetnika danas u društvu je...? Umjetnik je višak, u stvari. Ako ćemo zapravo, umjetnik je višak, umjetnost je višak. To je nešto što eto moramo odraditi jer, kvragu, civilizirano smo društvo. Ali najradije bismo to preskočili. Tako da biti umjetnik u nekakvom ovakvom stanju – s obzirom kako se gleda na umjetnike – čista je ludost. I sve proizlazi iz tebe i tvoje vlastite želje, potrebe, nemogućnosti da se nekako drukčije izraziš... U jednom se trenu pomiriš sam sa sobom da si umjetnik. I onda upireš po tome, i onda se trudiš, i onda guraš taj kamen uzbrdo, on će se vratiti... Sizifov posao. (...) Moraš bit' sivonja da se baviš umjetnošću.

HRVOJE MARKO PERUZOVIĆ, akademski slikar

—
Te podjele praktički postoje svugdje i nije to specifikum splitske likovne scene. To je

na neki način preslika situacije u društvu. Postoji ta nekakva borba klanova... Ona nije dominantna, ali se provlači svuda u društvu pa tako i ovdje.

—
Smatram da ne bih mogao biti ništa drugo osim umjetnik. Slikarski medij je nešto što mi pruža dosta kompleksne i – rekao bih – zadovoljavajuće mogućnosti izražavanja i istraživanja. Ja nisam u tolikoj mjeri okrenut prema vanjskim fenomenima i nemam nekakvu ozbiljnu namjeru mijenjanja svijeta, na čemu se danas u umjetničkom stvaranju možda više inzistira. Inače sam protiv svih imperativa i definicija što bi umjetnost zapravo trebala biti, pogotovo danas. Danas je to nešto što je ostavljeno svakom umjetniku ponaosob da sam definira. Pozicija umjetnika danas bitno je drugačija. Neki dan sam razmišljao: zamislimo današnji svijet da se Picasso nije rodio? Da nema Picassa...? Da ga izbrišemo iz svih knjiga? Bi li svijet izgledao bitno drugačiji? Ne bi! A njega se smatra nekakvom velikom revolucijom u slikarstvu i mišljenju... Da smo makli Teslu današnji svijet bi bio nezamisliv, ali ako bismo makli Picassa, mogli bismo komotno živjeti i bez njega. Mislim da je moguće da umjetnik mijenja svijet, samo se to događa na suptilnijim razinama i to je zapravo pitanje evolucije. Nema tu nekih velikih revolucija. To je dugotrajan proces...

MILIVOJ POPOVIĆ, magistar kiparstva, suvlasnik Lemonade3d studija za digitalnu grafiku i animaciju

—
Ljudi se uvijek grupiraju. (...) Meni je prirodno da te grupacije postoje i u samoj umjetničkoj sceni. Ono što je bitno je da unutar tih grupacija postoji međusobna komunikacija, međusoban respect. Kada toga nema, kada se određene skupine smatraju iznad određenih stvari i nemaju te otvorene linije komunikacije, i sebe

smatraju u nekom posebnom položaju, onda tu nastane problem. (...) Ne postoji crno-bijelo s obzirom da se radi o ljudima. Ljudi su šareni i odnosi među njima su uvijek šareni i negdje ima respecta, negdje ga nema. Negdje ga nema gdje bi ga trebalo biti, negdje ga ima gdje ga ne bi trebalo biti. To je šarolika stvar koja može biti inspiracija, može biti sila koja će nekoga inspirirati da učini nešto, da učini nešto više, da učini nekakav iskorak. Meni padaju na pamet mala djeca. Kako dijete dobiva svoj identitet? Tako da gura mater, tako da isprobava gdje mater počinje, gdje mater završava i kroz jedan taj naizgled konflikt ono u biti sebe definira. Nekako se počinje odvajati... Dijete pokušava naći svoj identitet. Tako da ponekad i u tim situacijama čovjek može izvući nešto pozitivno, može vidjeti gdje je njegovo mjesto... Ali uvijek mora postojati nekakav otpor da bi se dogodila neka heureka.

—
Mislim da umjetnost i umjetnik imaju veliku odgovornost u društvu zato što je imperativ umjetnika drugačiji od imperativa bilo koga drugog. (...) Umjetnost se bavi stvarima koje nisu komoditet, da se tako izrazim, one nisu stvari za prodaju. Moje je mišljenje da jedino što ima vrijednost na ovom svijetu jest ono što nije za prodaju. Tako da bilo što što ima vrijednost u bilo čemu zapravo jest umjetnost, zapravo jest umjetničko. Kad se netko posveti samo bavljenju umjetnošću, mislim da to samo po sebi može biti i zastrašujuće, ali samim time mislim da nosi veliku nagradu kada ta umjetnost radi što bi trebala raditi, a to je da pomiče granice, da inspirira ljude, da ljude tjera na određena pitanja. Jer kad kupim bilo kakav proizvod, on mene ne tjera na pitanja. (...) Umjetnost ne bi trebala biti takva, ne bi trebala biti *bullshit* propaganda. Ona bi zbilja trebala napraviti tu nekakvu promjenu kao što je uvijek i radila u društvu. Kad

pogledate u renesansi tko je pomicao granice znanosti, tko je pomicao granice mišljenja – to su bili umjetnici. Sad, kod nas nije više kao u renesansi, situacija je bitno drugačija. (...) Nitko ne može osporiti genij jednog Jobsa, jednog Gatesa i ekipe koja je napravila taj neki iskorak, koji se u biti i bavio umjetničkom mišlju. Oni su se bavili apstraktnim pojmovima i situacijama koje su onda uobličili kroz taj medij koji se zvao kompjuter. Oni su napravili alat, ali umjetnost ide iznad alata. I to je ta stvar kod umjetnosti. (...)

VELJKO POPOVIĆ,
docent na Umjetničkoj akademiji,
autor animiranih filmova

—
Mislim da postoji puno frakcija, postoji puno podijeljenosti. (...) Mislim da je ovo mala scena na kojoj je u nekom trenutku svatko učinio svakome nešto što ovome nije odgovaralo. Isto tako, mislim da na glazbenoj sceni, a tako i na likovnoj sceni, ja gledam iste ljude barem dvadeset godina. Možda ne dvadeset, možda deset... I u toj bari istih ljudi svašta je isfermentiralo, podsvjesno i nesvjesno, svjesno... Mislim da se nećemo daleko maknuti dok svatko gura na svoju stranu i svi su podijeljeni na neki način. Mislim da definitivno postoji podjela: muški i ženski, akademski obrazovani i neakademski obrazovani, uspješni i neuspješni. Podijelili smo se. Mislim da je Split podijeljen grad. Mislim da nam je takva narav, da sporo praštamo, a da dugo pamtimo i da nismo pretjerano orijentirani k boljitku zajednice. Kreativnost postoji u ovom gradu kao što postoji i u svakom drugom. (...) Budućnost je neizvjesna, mislim da je općenito budućnost svijeta neizvjesna.

—
Uvijek sam imao želju za komunikacijom, kroz umjetnost mi se činila ta komunikacija najdirektnija. Za animaciju sam se odlučio dijelom i iz praktičnih razloga, dijelom

iz konceptualnih. Ja sam općenito takva osoba koja djeluje na tom razmeđu praktičnog i umjetničkog. Skužio sam da tu ima novaca, da je to umjetnost koja može biti financirana. Jednom kad je financirana, vidio sam da može biti prikazana i da postoji publika. Ja sam inače slikar i slikarstvo mi se čini previše vezano uz lokaciju, teško se multiplicira a da se ne izgubi izvorna vrijednost, teško se transportira i prikazuje. Kod animacije to ništa ne postoji. Kako mislim da je sam medij izražavanja totalno nebitan, učinilo mi se iz praktičnih razloga da bi dobro bilo izabrati taj medij animacije. I zasada mi se čini da sam donio dobru odluku. I s druge strane, iako to meni nikada nije bio motiv, ispalo je isto tako da, u dobu u kojem živimo, animacija dobro koketira s komercijalom. (...) Mislim općenito da je najiskrenije djelovati iz neposredne neke realnosti koja te okružuje. Inače možeš upasti u zamku da klišeiziraš ili da lažno pokušavaš kreirati nešto što nije u tebi.

IVANA PULJIĆ,
akademska slikarica

—
Splitsku scenu uvijek gledam u odnosu na hrvatsku i općenito svjetsku scenu. Posebno je ne možemo gledati jer bi to bilo besmisleno. Dakle, splitska scena postoji, međutim, ona se sama, usmjerena na sebe, pretjerano bavi rascjepkanošću i dijeljenjem na “kruške i jabuke“. Mislim da bi se trebale dobro pregledati i lučiti kvaliteta i zrelost od nekvalitetnih stvari. Na to bi se trebala obratiti veća pažnja, a ne na rascjepkanost. (...) Umjetnost ili je ili nije! Medij nije bitan, bitno je kako se umjetnik njime izražava. Ako se umjetnik može izraziti i onime što nema ime, onda super, a ako se ne može izraziti ni slikom ni instalacijom, to onda nije umjetnost. Umjetnik je slobodan izraziti se u čemu god hoće, nema dijeljenja u tome. Što je veća raznolikost, to je bolje.

—

Mislim da je umjetnik važan. Samo, svatko od nas bi se trebao zasebno posvetiti tome da pronađe nekakvo mjesto u društvu i ljudima koji manje znaju o umjetnosti nešto objasniti, i onima koji jesu u umjetnosti, ali su zaboravili uopće išta o tome, i njima bi možda trebalo nekako objasniti ponešto... Ne znam, o svemu tome u principu nisam nešto ni razmišljala, nego samo to živim. Mislim da za umjetnost ima mjesta.

TANJA RAVLIĆ,
akademska slikarica

—
Upitno je to pitanje: je li nešto postoji? Pa je tako i sa scenom. Jer ako se to pitamo znači da ne postoji i da je tražimo u magli. Tako da ono što mene interesira prije scene jest pojedinac. Pojedinci su ti koji tvore neku scenu. Scena ne može biti isplanirana. Scena je nešto što nastaje slučajem, ali ne slučajem da “padne iz vedra neba“, nego postoji nekakva tenzija, interesi snažnih i autentičnih pojedinaca. I u jednom trenutku scena se dogodi! Ponavljam, ono što mene zanima više su pojedinci, umjetnici. Mislim da je važno istaknuti, ako ćemo pričati o stvaranju scene, to što ne postoji krivac. Postoji jednostavna činjenica da je Split malo mjesto i mogućnosti su limitirane. Kada su mogućnosti limitirane, onda je i djelovanje limitirano. Znači, ako imamo pet galerija umjesto pedeset, naravno da će postojati nekakve vrste tenzije. (...) Mislim da se problematika otvara u krivom smjeru zato jer moramo biti svjesni da kad stvari postanu jasno definirane, a ne u magli, ne u sivoj zoni, tada će oblik izaći. To znači da ne možemo stavljati različite elemente u isti core. Svaki pojedinac ima različite kapacitete djelovanja, netko veće, netko manje. (...)

—
Umjetnik je jako bitan i Split ima taj interesantan i ogroman kapacitet kod pojedinaca... Ipak je zanimljivo da sve dođe do jedne razine i dalje ne ide, ne

može se djelovati... (...) Ja sam umjetnički dar osvijestila negdje u srednjoj školi i otišla sam s osamnaest godina na školovanje u Rim. Negdje podsvjesno, a propos društva i grada, ovaj mi je prostor kao mladoj osobi bio limitiran. U Rimu i Berlinu sam našla dovoljno mogućnosti i prostora. Vraćam se na ono da nema krivca, nisu krivi umjetnici, jednostavno smo tu gdje jesmo. Ali još uvijek smatram da ukoliko autentično djelujemo, tu se onda može nešto napraviti. Ali za autentičnost treba imati hrabrosti.

NELI RUŽIĆ,
vizualna umjetnica i pedagoginja

—
Ja sam dobro poznavala scenu devedesetih, sadašnju tek upoznajem. Mislim da su se stvari bitno promijenile. Onda nije bilo nikakvih sredstava, no danas imamo sredstva, imamo birokratizaciju umjetnosti, što je veliki problem po mom mišljenju. Što se tiče splitske scene, mislim da imamo upravo tu boljku, birokratizaciju umjetnosti koja je inače i šire postavljena, rekla bih globalno, i s druge strane imamo dosta tih manifestacija likovnih koje povlađuju nekom, ne bih rekla čak ni tržištu, nego općem ukusu. I s treće strane mislim da imamo jednu snažnu scenu, aktivističko umjetničku, što se isprofilirala pretpostavljam zadnjih desetak godina. Dakle, imamo to i imamo par snažnih autora. (...) Razdijeljenost postoji, postoji možda i nepomirljivost pozicija. Ono čega mislim da nedostaje je kritičnost, dakle upravo zbog te neke bliskosti scene, ljudi koji se poznaju, ljudi koji zajedno provode vrijeme... Nema dovoljno promišljanja i kritičnosti. (...)

—
Mislim da umjetnik može puno toga... Umjetnost je uvijek taj simbolički prostor, bez obzira što može utjecati na onaj faktualni, stvarni prostor, dakle prostor realnosti i stvarnosti. Ali u principu mi radimo u tom nekakvom simboličkom

prostoru koji nije beznačajan, izuzetno je značajan. On zaista može mijenjati stvari. Koliko umjetnici doista žele mijenjati stvari, to je isto pitanje. Mislim da se stvari mogu mijenjati upravo kroz umjetnost, ali kroz tu nekakvu količinu afekta, količinu simboličke snage koja može mijenjati stvari u drugome. To može biti jedan čovjek, dva čovjeka... (...)

DIJANA IVA SESARTIĆ,
akademska kiparica, samostalna
umjetnica

Splitska scena sama po sebi za mene je jedan eksperiment. Iskreno, vrlo malo o toj sceni znam. (...) U zadnjih deset godina koliko sam bila prisutna ovdje (...) pratila sam nekoliko Splitskih salona, a najzanimljiviji mi je bio onaj koji se bavio kiparstvom, gdje uopće nisam bila pozvana, gdje su progovarali o kiparstvu na jedan meni vrlo čudan i neprihvatljiv način. Međutim, to sam smatrala legitimnim. Umjetnička praksa koja nije duboko uronjena u likovnost, koja se pojavljuje kao nekakva subverzivna umjetnička praksa meni osobno još uvijek nije niti prisna, niti razumljiva, niti je mogu postaviti u neki kontekst umjetnosti kojom se ja bavim... Ali je *a priori* ne odbijam niti smatram da je možeš negirati. Ona je tu prisutna i s njom treba na neki način komunicirati. Ja mogu jedino komunicirati iz direktno umjetničkog, kiparskog, zanatskog dijela kojeg poznam, na kojem jako puno radim, i za koji smatram da imam legitimitet izaći i izgovoriti kontra njih ono što imam... Međutim, te subverzivne prakse umjetnosti nisu nikakva novina. One su uvijek javljaju u društvu u onom trenutku kad dolazi do nekih sukoba u društvu. Jer i umjetnosti, i kulturi kao širem pojmu, politički i društveni uplivi uvijek daju ogromni legitimitet. U kontekstu društvenog angažmana to nije zrcalo društveno, već pokretač društva i sve to smatram legitimnim.

—

Meni je općenito taj fenomen kustosa danas jako zanimljiv jer su kustosi odjednom postali super zabavljači i vrlo zanimljivi ljudi, dok su u doba mog studija bili stvarno dosadni predavači ili organizatori nekih dosadnih izložbi... Promatram što se događa u suvremenim galerijama i muzejima i u kontekstu toga ne da su napravili jednu revoluciju, nego kriminal nad nama umjetnicima... (...) Kustosi jednostavno danas stvaraju sami svoj umjetnički uradak time što umjetničkog rada nema – ili uopće nije potreban – pa sam sadržaj postaje umjetnički uradak i oni postaju autori. Smatram da su napravili nasilje nad umjetnošću u jednom kontekstu suvremene umjetnosti. (...) Mislim da je umjetnik čuđenje u svijetu i taj fenomen samim time umjetniku daje jedan kulturni status, gdje je on, kad se pojavi u nekoj sredini, znamen. Samim time on može, možda ne primarno, ali sekundarno, utjecati i na društveno mišljenje i postupke i mijenjati ih... (...)

LANA STOJČEVIĆ,
magistra slikarstva iz Šibenika

—
Ne gledam na scenu kroz podjele, više gledam skup individualaca koji različito pristupaju svom poslu, koji se bave sličnim stvarima, ali imaju dosta različite poglede. Ne vidim da postoje neki veliki animoziteti, ili ja nisam dio njih pa ih možda toliko i ne primjećujem. Scena se dosta orijentira oko Akademije tako da se možda promatra na te koji su na Akademiji kao da su u boljoj poziciji, možda lakše dolaze do nekih izložbi. Ali ne mislim da postoje neke velike podjele, barem ja nisam njihov dio. Ili nisam svjesna toga... (...)

—
Ovisi o pojedincu, odnosno o umjetniku kako je odlučio shvatiti svoju poziciju, ovisi kakvom umjetnošću se bavi, kakvi su mu ciljevi. Mislim da umjetnik može imati dobru društvenu ulogu, može ako ništa

drugo onda barem svratiti pažnju na neke probleme i možda čak sudjelovati na neki način u rješavanju tih problema, ali najvažnije je krenuti od lokalne priče... Ne mistificiram ulogu umjetnika u tom smislu. On može biti jedan faktor u nečem bitnom što se može dogoditi. Mislim da to sve dosta ovisi o pojedincu. (...)

ANTE STRINIĆ,
akademijski kipar

—
Osjećam se da sam dio scene, ali kakva je scena ne znam. Ona je vjerojatno disperzirana na svakog umjetnika posebno. (...) Ja sam čak više povezan s ljudima u Zagrebu nego u Splitu, nažalost. Mislim da je ovdje svatko za sebe! Zavuče se u svoj atelje jer nema gdje i radi, a onda izlaže u Galića ili gdje već, u Podrumima (...) Mogu reći da protežiranje postoji otkad postoji čovjek. Protežiranje je sastavni igrač ljudske civilizacije, samo je bitno je li to protežiranje prenaplašeno ili nije...? Ima toga... Ali to me čak nije ni briga. Ako i postoji, nije me briga...

—
Osjećam se dobro. Povlašten sam u smislu što kreativno stvaram umjetnička djela, ali mogu početi priču da sam kao mali prije naučio crtati nego pisati, tako da sam već kao dijete znao da ću biti umjetnik. (...)

IVAN SVAGUŠA

—
Splitska umjetnička scena je nekoherentna. Ne mogu kazati kako me nešto posebno zabrinjava, ali doduše o tome mnogo ni ne razmišljam... Scena je, po meni, apstraktna stvar, nema nekog jedinstva pa ne možemo u tom smislu ni govoriti o nekakvoj sceni, kao zajedno svi nešto radimo... Sama definicija i riječ scena nisu mi toliko ni bitne, dapače, ništa mi ne znače. "Scena" je definitivno živahna, ovisi koji dio pogledate. Neki dijelovi scene su mi zanimljivi, dok su mi najmanje zanimljivi

oni dijelovi scene koji su "tradicionalni", ne u svojem izričaju, nego oni koji su "mrtvi", suhi, uplašeni... oni koji brinu o pozicijama i ugledu, a ne o nekakvoj čovječnosti, slobodi i umjetnosti. Nezavisna scena? Nema je... Fragmentata ima i to je super... ali, ne mora je ni biti. Najgora stvar u Splitu je zapravo ego, nepovezanost i svađe tko je koga preveslao, tko se s kim druži, no to me ne zanima, niti dodiruje...

—
Djelujem u domeni obrazovanja i umjetnosti, a sad što sam ja, to mi je apstraktno... (...) Danas umjetnik daje sebi na važnosti i odgovornosti u kontekstu društva, no mislim da je manje odgovoran nego ikad. Danas je jako puno svega, puno je umjetnika i umjetnosti, ali mislim da smo dosta izgubljeni... Čovjek treba doći do sebe samoga da bi se mogao graditi kao osoba, a zatim da bi se mogli graditi kao umjetnici. (...) Povratak samome sebi jako je bitan u smislu spoznavanja što ja uopće želim od sebe i odmicanja svojih očekivanja od drugih, kao i očekivanja drugih od mene da bih mogao naći trenutak slobode u svom stvaranju. To po meni i jest umjetnost, kad čovjek "umije" nekim svojim umijećem ostvariti trenutak slobode. Onaj trag koji ostaje nakon tog trenutka slobode, van okova, zapravo je po meni umjetnost.

TONČI ŠITIN,
sveučilišni profesor i kritičar

—
Sasvim je razvidno da likovna scena u Splitu već odavno nadmašuje gabarite ovoga grada i da je to već dugo vremena tako; da je ona svojim značenjem znatno iznad zidina ovog našeg kamenog grada. Utoliko bi nas trebalo i zanimati što se u toj sferi događa jer kad se vani hvalimo time što je Split, onda je to obično sport i kultura. Dočim sport nekako dođe na red, čini mi se kako je kultura nekako u zadnjem vagonu... To se, dakako, odnosi i na likovnu našu situaciju. Ako su kreativnost i sloboda

osnovne karakteristike naše likovne scene i naših likovnih pravaca i života u kojima živimo, onda to nikako ne znači apologiju sadašnjeg stanja u kojemu jesmo. Odatle često puta dolaze stanovite nerbove; mi nismo za jednu beskonfliktnu, akademsku umjetnost koja bi trebala samo da priča o idealnim stanjima pojedinaca i društvu u kojemu živimo, nego ako se opredijelimo za slobodu, ako se opredjeljujemo za kreativnost, onda to znači da na sceni u kakvoj živimo treba sačuvati ne samo dostojanstvo umjetnika nego se ponašati, ako hoćete, kao buntovnik da bi određene stvari stavili u prvi plan, da bi skrenuli pozornost na njih. Prema tome, u vremenu u kojem živimo nekako je sastavni dio prirode umjetnika da bude ovaj buntovnik, da se buni, da traži nekakve drugačije situacije, posebno u vremenu u kojem jesmo. Zbog toga plediram za više komunikacije među umjetnicima samima. Ono što sam primijetio da nam ponestaje, to nije samo odnos prema društvu, već i među nama. Ja mislim da ako je išta u čemu smo zatajili, to su razgovori, to je komunikacija. Toga je nekad bilo mnogo više. To su različita pitanja; to je pitanje stanovite tolerancije među nama, ljubavi ako hoćete, ne mržnje. Jer ako takva situacija zavlada, neke tenzije koje nas odvlače od bitnih pitanja, onda se time gubi i ljubav koja se nudi iz ovog fronta. Tako da bi kultura, kao jedan kult svakodnevice, trebala biti biljka koju bismo trebali našim razgovorima više njegovati i u ovoj situaciji u kojoj jesmo. (...)

—
Ja mislim da ono što se događa nama jest rasprava o identitetu našeg grada... Koliko ga zapravo gradimo, prepoznajemo i tako dalje. Ako umjetnost danas više nema namjeru da mijenja svijet, da bude ta koja će tražiti neke oblike koji bi tražili beskonfliktnu odnose, onda mi se čini da bi se umjetnici trebali baviti sobom. Da se bave malim ljudskim problemima, da u

centar svojih istraživanja stave i propituju kakvi su međusobni odnosi ne bi li malim koracima, malim izmjenama stanja stvari uputili na određene probleme u kojima živimo. Prema tome, možda bi naš cilj života trebao biti – kako umjetnost živjeti? Kako je živjeti tako da drugačiji budu odnosi u svijetu, da se drugačije odnose prema nama, da bismo nekako, preko malih formula, promijenili i poboljšali naše društvo. Ja ne mislim da bismo mi sada trebali bit ti koji ćemo iz temelja mijenjati ne znam što. Ali ako se možemo kritički odnositi prema sebi, prema društvu, ako možemo eventualno svojim radovima, problemima, malim pomacima ukazati na stanovite probleme, već je i to puno. Možda je to zapravo i zadatak umjetnosti, da bude solidarna između sebe, da se prepoznaje, da drugačije komunicira i da svojim malim koracima ukazuje ovome društvu koji su bolji putevi življenja od ovoga stanja u kojemu sada jesmo.

DARKO ŠKROBONJA, **apsolvent medijske umjetnosti**

—
Moj uvid u takozvanu splitsku umjetničku scenu je preko faksa i kolega koji se time bave. Mogu konkretno govoriti o svojim kolegama studentima, par generacija mlađih, par generacija starijih. (...) Čini mi se da je situacija puno bolja nego prije pet-šest godina. Znači imamo dosta izložbi, imamo dosta suradnji. Imamo *Bez naziva* koji se pojavio u međuvremenu, a koji je – smatram – sjajna platforma za izlaganje i za komunikaciju s publikom i kolegama. Ja gledam pozitivno na život općenito pa i na ovu situaciju. Smatram da može biti bolja, ali super...

—
Umjetnik nije toliko bitan u sociopolitičkom kontekstu. Smatram da je puno bitniji u individualnom razvoju, u duhovnom razvoju. Znači, to je osoba koja direktno komunicira nešto iz svoje unutrašnjosti, nešto

što tu osobu čini čovjekom, humanom. (...) Odrastajući u Splitu devedesetih, mogu reći da sam pogrdno gledao na riječ umjetnik. Nama je to bilo smiješno, i mojoj porodici i meni. Najbliže umjetniku što smo mi gledali, to je bio lik Cervantesa iz *Malog mista*. Da mi je do prije par godina netko rekao ti si umjetnik, ti ćeš se time baviti, nasmijao bih mu se zato što bih se prvo sjetio tog lika... Tako da...

JOSIP ŠPIKA, **akademski slikar, profesor u Školi likovnih umjetnosti**

—
Nisam ostvario puno kontakata na sceni niti su mi bili potrebni s obzirom na ono čime se bavim. Ne doživljavam se dijelom nekakve scene i ne razmišljam o svojoj poziciji unutar nje. (...) Osobno mislim da je dosta novih ljudi na sceni i to je dobro. Potencijal postoji, ali pitanje je kako će se situacija dalje odvijati.

—
Bitno je da su umjetnici aktivni i da se bave aktualnim pitanjima, no ja se ipak vidim u drugim temama. Ja stvaram art i ne zamaram se ostalim stvarima.

DANIJELA ŠUŠAK, **umjetnica, profesorica likovne kulture i umjetnosti**

—
Ne bih pričala o podjelama na splitskoj umjetničkoj sceni jer nisam dugo njezin sudionik, no imam svoje osobne doživljaje i dojmove. Istaknula bih da sam sudionik jako pozitivne kohezije koja se desila unazad par dana povodom zatvaranja izložbe *Adria Art Annala* u Dioklecijanovim podrumima. Ona me poprilično osvježila i dala mi pozitivan mah za daljnji rad. Imala sam blagi osjećaj da postoje podjele na splitskoj sceni, no više zbog nepoznavanja njezinih sudionika. No ova situacija je pokazala da, kad je potrebna tolerancija i podrška među likovnjacima, ona zaista i postoji!

—
Pozicija umjetnika ovisi o više stvari; o samom umjetniku (gdje se vidi, koliko može doprinijeti), društvu te ljudima koji vode grad. Ima prostora za boljitak, no umjetnici i društvo moraju djelovati zajedničkim snagama. Potrebno je kanalizirati umjetnost prema potrebitim skupinama...

VICE TOMASOVIĆ, **likovni umjetnik**

—
Prije nisam imao pravi uvid u splitsku likovnu scenu i činilo mi se da je ona solidna po pitanju pomirljivosti svih medija. Nailazio sam na neke izložbe i neke starije Salone gdje sam vidio da se nije radila neka razlika između novih medija i recimo klasičnog slikarstva – 35. Splitski salon je bio prvi na kojega sam naletio. Uvijek sam gledao na to kao na pozitivnu sliku Splita, u odnosu na neke druge gradove u kojima je naglasak bio stavljen samo na jedan vid umjetnosti. (...) Sad kada sam malo više angažiran u HULU-u, uočio sam te neke stigme koje su nastale zadnjih petnaestak godina, ipak se preferirao određeni vid umjetnosti... (...) Stvar je sa Splitom što smo mi jedna zatvorena sredina, sami smo sebi dostatni... Ne zanima nas upliv novih ideja, novih umjetnika izvan Splita... Želimo ostati tu, biti zatvoreni, sami sa sobom. Stvorili smo neki eko sustav umjetnički... (...) Vidio sam trend zadnjih deset, petnaest godina da se preferiraju novi mediji što se tiče struke. Što se tiče publike, tu je prisutan neki trend oslikavanja ljepote našega okruženja. Tu je i komercijalni moment, upotpunjavanje nekakve turističke ponude, ne znam uopće kako bih to nazvao... (...)

—
Mislim da je neki normalan odnos između povjesničara umjetnosti/kustosa i umjetnika potreban za neku zdravu scenu. Moramo imati međusobno nekakav suživot, svoje područje djelovanja i ne vidim tu ništa sporno.

MATKO TREBOTIĆ,
bez ikakvih titula i bez ikakvih dodavanja

—

Mislim da u Splitu ne postoji scena. Postoji Akademija i ljudi koji imaju svoje titule, profesori, docenti, asistenti. Oni prave svoje karijere lijepo i na državnoj plaći. Ja sam jedan čovjek koji živi sam, radi sam i od toga živi. Je li to scena ili ne...? Jako rado sudjelujem ako sam pozvan. (...) Meni je drago dotaknuti tu "scenu", ali ipak živim sam, potpuno sam. Nastojim donekle biti angažiran, znači reagirati na neke društvene pojave, ali koje nisu dnevna politika već šire od toga, kao što je izbjeglička kriza, rat u Hrvatskoj '91., *Guantanamo bay*... Te reakcije se događaju uvijek, ali ipak ono što radim jest jedan art za koji nastojim da je u svojoj crti progresivan, artistički progresivan, tražeći nove puteve, radeći nove stvari. (...) Sigurno da ima favoriziranih, postoji to. Dođe novi gradonačelnik pa namjesti nekoliko svojih, bilo po rođaćkoj, bilo po partijskoj liniji. Pošto je umjetnost ogledalo društva, onda to zasigurno postoji i u umjetnosti. (...) Čovjek kao ja četrdeset godina radi van institucija, van asistentura, docentura i profesura i naravno da ne poznaje scenu, da ne želi poznavati scenu, da želi živjeti u svojoj čahuri jer ipak umjetnost raste od onoga što čovjek ima u sebi. To nije trka na sto metara, to je maraton, to se trči dugo, tu treba biti izdržljiv, odraditi te stvari, raditi pošteno. Pazite, postoji poštenje građansko i umjetničko poštenje! Građansko poštenje je kad netko kič proda za nešto, prodao si produkt i to je građanski pošteno, on je prodao sliku, platio porez... Ali nepošteno je prema daru, ako čovjek ima dara, i proda to, onda je artistički nepošteno, onda je prevario sam sebe. Prevario si Boga, a ja vjerujem u Boga, ako si prodao svoj talent.

—

Ja nemam iluzija, ali ipak umjetnost znači nešto u društvu. Kad čovjek odgoji nekoga da može slušati neku glazbu, raditi neku

sliku, skulpturu, znači ima to razloga... Al ono da umjetnik može revolucionirati, napraviti nešto u tom smislu, to su iluzije. (...) Imao sam sreću doći u Düsseldorf, u školu koja se zove *Folkwang Hochschule*, u kojoj završava i jedna Pina Bausch koja je pojam avangardnog i modernog baleta, i tamo sam susreo Josepha Beuysa. I rastete tu i radite svoje male, uvjetno rečeno dalmatinsko-hrvatske teme, i idete kod Beuysa – s kojim postanete u međuvremenu i prijatelj – i pitate pomalo sramežljivo: što raditi s tim, je li to čemu? On je odgovorio: a što ćeš drugo nego to, ti radiš svoje. U tom smislu, vraćajući se opet na Josepha Beuysa, kažem da on nije njemački umjetnik, on je umjetnik iz Niederrheina. To je jedna potpuna ravnica gdje uvijek puše nekakav vjetar, ružna, nikakva. I upravo je važna ta povezanost sa zemljom. Dogodila mi se ta sreća da se ja oprastam s Düsseldorfom i da imam izložbu gdje pokazujem svoje, uvjetno rečeno, klasične Trebotiče, te crkvice i tlocrte, a galeriju pospem zemljom. I pošto ne mogu uvesti hrvatsku zemlju, točnije onu s Brača, jer bi inspekcija na granici bila toliko dugotrajna da bi trajalo mjesecima, švercam pun kufer zemlje za koju nitko ne vidi da je zemlja. I prosipam tu zemlju preko rajnske tako da dolazi do zanimljivog spoja. I sve to Beuys, uvjetno rečeno, blagoslivlja i daje formalnu vizu da uđe u Njemačku. Nažalost, tih fotografija nemam, ali imam druge podatke. (...) Zemlja je izvor sve moje umjetnosti. Svih mojih platana...

BORIS VERONIKA,
magistar grafike i profesor likovne kulture

—

Moj doživljaj splitske scene? Ima puno kvalitetnih mladih umjetnika, ali imam nekakav dojam da se, kao i svugdje inače u svijetu, neke stvari malo više guraju, neke malo manje. (...) Danas mi se čini da puno ljudi s lakoćom odlazi u apstrakcije i slične stvari kao svojevrsnu prečicu (ne kažem

da je to, kao pravac, nekvalitetan pravac, ima i tu kvalitetnih i iskrenih umjetnika koji se na taj način žele izražavati). To je danas jako popularno i ne zahtijeva tehničku perfekciju. Mogu se dosta sakriti iza toga, više-manje napraviti određeni rad i govoriti o njemu i "izfilozofirati" što god hoće, a gledatelji, i oni koji konzumiraju taj rad, mogu jedino prihvatiti njihovu izjavu, nemaju puno izbora. (...) U načelu, danas su na sceni prisutni neki pravci, čini mi se da je tako i kroz povijest bilo....

—

Smatram da smo svi individue s nekom svojom pričom, s nekim svojim stavovima, iskustvima, saznanjima i doživljajem istog. Ja mogu govoriti jedino o sebi. Mislim da bi moja "misija" bila predstaviti sebe, doživljaj vlastitih iskustava trenutno kroz nadrealističke crteže, grafike, slike... Smatram to kao svojevrsnu psihoterapiju, neke od radove čak ni ja ne razumijem...

SANDI VIDULIĆ,
novinar Slobodne Dalmacije,
povjesničar umjetnosti i sociolog

—

Prije dvadeset godina, kada sam počeo pisati o splitskoj sceni, situacija je bila dosta drugačija. Vladao je strah kod jednog dijela umjetnika, a kod jednog dijela umjetnika polet amatera koji su prevladavali u ono vrijeme u HULU-u i koji su stvarali dojam da je splitska scena nešto jako, jako loše, nešto što treba pošto-poto izbjegavati jer su oni, što se tiče ove manifestne strane izlaganja, bili zauzeli sve prostore HULU-a. Pet, šest godina kasnije stvar se promijenila, negdje otprilike kad je Mateo Perasović došao na čelo HULU-a, također i s aktivnostima pokojnog Bože Jelinića, Tonija Horvatića, Ane Peraice i Petra Grimanija, koji su pokušali revitalizirati ovu suvremenu umjetničku scenu i splitska scena je postala približna onome što se događalo u ostalim gradovima, ali je

uvijek imala taj jedan anarhoidni šarm koji ju je izdvajao od drugih... Kasnije su se pojavile udruge poput KVART-a, koje su bile prve koje su iznijele umjetnost van povijesne jezgre. Čini mi se da se od tada, u zadnjih desetak godina, splitska likovna scena nije toliko transformirala, koliko se sam grad transformirao – skoro do neprepoznatljivosti. (...) Mislim da je umjetnička scena, koliko god se otvorila prema pitanjima javnih prostora i politika, ostala pomalo zatečena s onim što se dogodilo kao društveni nokaut od strane politike i brzine transformacije; kada prostori koje si osjećao od djetinjstva prestaju biti tvoji. Tu je i pitanje publike. Kome sada izlažeš? (...) U svakom slučaju, splitska scena je raznovrsna, zrela i ima što pokazati... U nekim stvarima je zanimljivija od nekih naših gradova, s tim jednim anarhoidnim elementom koji je čini jedinstvenom, a s druge strane je sklona simplificiranim provokacijama na prvu loptu. (...) Postoji jedan fundus splitskih umjetnika koji su u stanju izvršavati sve "redovne zadaće", ali što se tiče kanaliziranja splitske umjetničke scene prema nekim izazovima ili pitanjima koja bi mogla biti od "društvenog značaja", tu je pitanje i kustoske scene koja se također nalazi pred izazovima. (...)

—

U svakom slučaju situacija je podjednako dramatična kao i pred dvadeset godina, prostor građanske slobode se širi, ali prostor ekonomske slobode se suzio. Nemate možda više strah da kažete što mislite, ali onaj "domaćinski osjećaj" Grada se drastično promijenio. Ja sebe doživljavam na jedan netipičan način. Pisanjem o umjetnosti za dnevni tisak i za neke stručne publikacije bavio sam se dvanaest godina. Jako malo sam pisao predgovora za izložbe jer sam pisao za dnevni tisak pa je to bilo u nekakvom sukobu interesa.... Ako sam pisao jedno, onda je ispalo da se ne mogu baviti ovim drugim.

(...) Umjetnost još uvijek ima tu sposobnost da djeluje na ljude. Da ja jedne večeri nisam sjedio na terasi Cukarina s Tonijem Horvatićem i Neli Ružić, vjerojatno se ne bih idućih dvanaest godina bavio pisanjem o umjetnosti. Postoje neki trenutci koji djeluju.

TINA VUKASOVIĆ,
magistra slikarstva

—
Ja jesam imala puno prilika i imala sam nešto i sreće da upoznam ljude s kojima sam mogla surađivati, ali mislim da se ništa od toga ne bi dogodilo da nisam radila, da nisam radila na vrijeme, da nisam radila puno. Pristupila sam studiranju i svemu ostalome kao poslu, u jednu ruku. S druge strane, imam sreću da je to posao koji volim pa onda to nije tako teško. (...) Kad govorimo o Bez naziva kao projektu koji se dogodio na Akademiji, ne možemo isključiti da su se neke stvari dogodile prije, kao što je *Fast Forward* u Galeriji umjetnina, gdje smo i mi mlađi studenti shvatili važnost i međusobnog umrežavanja i komunikacije s kustosima, umjetnicima, umjetnici s dizajnerima. I na taj način je Akademija oduvijek trebala biti mjesto tog susreta, što je bilo onemogućeno iz različitih razloga, pogotovo te dislokacije različitih mjesta studiranja. Mislim da je *Bez naziva* pomaknuo tu jednu granicu još dalje u smislu da mlađi studenti imaju priliku i izlagati i susretati se s izložbama, stvoriti naviku izlaganja, susresti se s jednim drugačijim prostorom nego što je to jedan uniformirani prostor samog muzeja i galerije i na taj način dobiti drugačije prilike, spoznaje, istraživati zapravo sami sebe i svoj rad... (...) Dogodio se nekakav okret, nekakav zajednički angažman. Pa je i tu situacija da guramo jedni druge, da se potičemo, da razgovaramo o tim stvarima. Mislim da se s našom generacijom stvara jedna nova mlađa struktura koja može funkcionirati zajedno.

—

Mislim da umjetnik na jedan drugačiji način može biti aktivni građanin; u smislu da će na jedan neobičniji, možda malo zanimljiviji, publici prijemčljiviji način ukazati na probleme, može ih dodatno analizirati, može ih pokazati, može ponekad pokrenuti i određenu skupinu ljudi. Ali ta uloga umjetnika u društvu je, po mom mišljenju, kao i uloga svakog drugog čovjeka, samo što nam je struka malo specifičnija. (...) Sad, koliko je moguće mijenjati grad, svijet i svemir, to... To ideš od samog sebe, koliko naučiš o sebi, toliko valjda možeš dati drugima pa se nekad uspije manifestirati i na nekog drugog, makar na jednu osobu.

MLADEN VULAS,
profesor likovne umjetnosti i
magistar kiparstva

—
Nikad nisam promatrao scenu na način podijeljenosti, iako sam kao umjetnik osjećao da postoje nekakve tenzije. Međutim, ja sam se uvijek nastojao uključiti u ono što me zanima. Tako da je splitska scena veoma aktivna i široka. Svatko može nešto izabrati za sebe. (...) Možemo reći da ta scena ima i profesionalni pristup i amaterski pristup. Ja ne zazirem sudjelovati ni s jednim niti s drugima...

—
Umjetnost je, svakako, veoma bitna. Kada povijesno promatramo bilo koje društvo – a to je uzročno-posljedično vezano – ako imamo kvalitetnu umjetnost, i to društvo je bilo bolje organizirano. Kroz umjetnost se utječe na društvo od malih nogu, od predškolskog uzrasta pa naviše. (...) Mogu reći da sam počašćen kao umjetnik, sugrađani me pozitivno doživljavaju...

SREĆKO ŽITNIK,
slikar

—
Slabo poznajem splitsku likovnu scenu. Koji put, kad imam vremena, odem na otvorenje izložbi, ali ja sam takav tip,

individualac, potpuno zatvoren u svoj vlastiti svijet, u svom filmu, tako da imam vrlo loš pregled da bih mogao dati ocjenu koja bi bila bitna nekom za neki opći dojam o splitskoj likovnoj sceni. (...)

—
Umjetnici su žrtve društva, vremena i prostora u kojem živimo. Uvijek je tako bilo i uvijek će tako biti. Mislim da se jednostavno s tim treba pomiriti. Smatram da su umjetnici uvijek ispred vremena, znači da, u stvari, za njih nijedan prostor ne može biti pogodan. Jednostavno, jednog dana će netko shvatiti što je umjetnik jednom htio reći. (...) Nekad prije su se grupno nalazili slikari i skupa su razvijali neku ideju... I danas se poneke ideje razvijaju zajednički, ali ipak umjetnost je individualna stvar. (...) Ponekad pomislim kako bi bilo da imam jednu dobru monografiju, no onda pomislim na sve one stare slikare s tonama monografija i kažem si - to nisam ja. (...) Umjetnost bez slobode ne postoji. (...) Slikam što želim, ne ponavljam se i ne radim na osnovu onoga što se nekome sviđa... to ne postoji uopće više kod mene.

LOREN ŽIVKOVIĆ KULJIŠ,
akademski kipar

—
Podijeljenost stvara ograničenja. Mene više zanima koliko je splitska scena (a i scena općenito) raznolika i kako se s vremenom nadograđuje... U jednom trenutku ta podijeljenost postaje nevažna i utopi se u potpuno drugačijem sustavu kvalitete i vrijednosti. To je ono što mene zanima i kako možemo raditi na tome. Mislim da je to ključno i da se može napredovati, u zadnjih par desetaka godina napravljeno je ono što bi se popularno moglo nazvati kvantnim skokom. Podijeljenost je ono što u startu možemo smatrati mrtvom robom.

—
Potreban je doprinos sceni i struci na svim razinama, no to je jedan dugotrajan

proces. (...) Zajedničkim naporima ljudi može se ostvariti boljitak na splitskoj umjetničkoj sceni.

GORKI ŽUVELA,
umjetnik

—
U Split sam došao, mislim, 1978. ili 1977. godine. Recimo da je to bila 1977. godina. (...) Ja sam studirao u klasi profesore Stančića, umjetnika koji nije imao nikakve veze s politikom, nikakvom društvenošću; nisam nikada bio predsjednik razreda, ravnatelj škole, nisam nikad bio uključen čak ni u sindikat, niti u sve ove partije ili ne-partije. Bio sam određen lijevim, ali nisam bio oživljen u lijevom ili s onim što je u Splitu bilo lijevo. (...) Ja sam se u životu dobro izvještio da izbjegavam suviše pojmove koji se nalaze u nekom pitanju. Nikada nisam pristajao na te konvencije scene, sve ljude koji su bili autoriteti, nisam ih, takoreći, niti osjećao. (...) Ja svakodnevno zalijevam cvijeće, kao što znate. I nadam se da ću svoje zalijevanje i nastaviti. (...) Ja se uvijek šalim, jer u svakom odnosu tražim izazov za razgovor. Ali nitko neće da razgovara. Svi se boje razgovarati. (...)

—
Da smo mi svjesni, nama ne bi trebao ni predsjednik. Nama treba struka koja će podržati naš rad i kritički se prema njemu odnositi. Zapravo, mi najviše gubimo u tom kritičkom kontekstu. Mi nemamo kritičku sredinu, ovi mladi dečki još nisu shvatili da je kritički odnos taj koji afirmira neku stvar koja je pozitivna. (...) Umjetnost je ono što me apsolutno određuje. (...) Postoji nešto što se zove geneza. Netko ima genezu iz Splita pa se to odmah prepozna u Zagrebu. Mislim da se ljudi oslanjaju na ono što imaju i na ono što znaju. Sve ono što mi imamo i znamo dio je naše određenosti i rada na sebi. Mislim da sam odredio sebe svojim načinom rada, djelovanja. (...) Treba sve to dovesti u jednu potrebu za dijalogom. (...)

39. splitski salon
Prikazi podijeljenosti /
Representations of Split
5. - 30. studenog 2015.

Podrumi Dioklecijanove palače
Salon Galić
Atrij Galerije umjetnina
Galerija Kula
Javni gradski prostor
Privatni prostor umjetnika

organizacija / organised by:
Hrvatska udruga likovnih umjetnika - Split
Obala hrvatskoga narodnog preporoda 24
HR - 21000 Split
t. +385 (0)21 348 177
f. +385 (0)21 348 177
hulu@hulu-split.hr
www.hulu-split.hr

za organizatora / on behalf
of the organisation:
Vice Tomasović

autori koncepcije, izložbenog
scenarija i postava / conception
and display devised by:
Božo Kesić, Dalibor Prančević, Boris Šitum

urednici / editors:
Božo Kesić, Dalibor Prančević, Boris Šitum

vizualni identitet / visual identity:
Nikola Križanac

lektor / proof-reader:
Siniša Labrović

tonski zapis / audio record:
Ivan Perić

koordinacija / coordinators:
Ana Marija Botteri Peruzović, Karin Grenc
Moira Orlić, Ana Šečer Wilhelm, Vice Tomasović

administracija / administration:
Moira Orlić, Ana Šečer Wilhelm

asistentice / assistants:
Lana Beović, Antonija Mihovilović

tehnička služba / technical support
Hrvoje Cokarić - voditelj tehničke službe /
Technical Support Coordinator, Vinko Barić,
Evgenij Glinski, Davor Katuranić, Vanja Pagar,
Miro Radan Bekara

žiri / jury
Mladen Lucić, Branko Franceschi,
Vice Tomasović

ISBN 978-953-7740-08-5

മുഖ്യ SPLIT **മുഖ്യ**

